

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM
VÄLISHINDAMISOSAKOND

ÜLEVAADE HARIDUSSÜSTEEMI VÄLISHINDAMISEST 2006/2007. ÕPPEAASTAL

TARTU 2007

Ülevaate koostajad:

Aimi Püüa

Annaliisa Ainsalu

Hille Vooremäe

Imbi Henno

Inge Raudsepp

Janne Parri

Kadri Peterson

Kaspar Kreegimäe

Kristi Mere

Liia Vilu

Maie Kitsing

Merike Olt

Tiina Laidvee

Tiina Peterson

Ulvi Soomlais

Toimetaja: Inga Kukk

© Haridus- ja Teadusministeerium, 2007

ISSN 1736-6267

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Alusharidus	5
Ülevaade temaatilise järelevalve läbiviimisest	5
Ülevaade üksiküsimustes läbi viidud järelevalvest	19
2. Üldharidus	20
Ülevaade temaatilise järelevalve läbiviimisest	20
Ülevaade üksiküsimustes läbi viidud järelevalvest	27
Kokkuvõte 2007. aasta riigieksamite tulemuste vaidlustamisest.....	28
Ülevaade õpitulemuste siseriiklikust välishindamisest.....	35
Üleriigilisest muusikaõpetuse 6. klassi tasemetööst.....	37
Eesti osalemine rahvusvahelises võrdlusuuringus PISA 2006	42
Ülevaade inspektori tööst Euroopa Koolis	44
3. Kutseharidus.....	46
Ülevaade temaatilise järelevalve läbiviimisest	46
Ülevaade üksiküsimustes läbi viidud järelevalvest	61
4. Kõrgharidus.....	69
Ülevaade järelevalve läbiviimisest.....	69

SISSEJUHATUS

*Ilma andmeteta oled lihtsalt üks inimene oma arvamusega.
Andreas Schleicher*

Hea lugeja!

Kindlasti märkasid, et meie kogumiku, mis on eelnevalt kandnud nimetust "Ülevaade haridussüsteemi järelevalvest", pealkirjaks on saanud "Ülevaade haridussüsteemi välishindamisest". Oleme astunud esimesed sammud Teile eelmise aasta kogumikus antud lubaduse täitmiseks.

Kindasti tuleneb muudatus ka sellest, et Haridus- ja Teadusministeerium ümberkorraldustega oma struktuuris otsustas muuta järelevalveosakonna nimetuse välishindamisosakonnaks. See peegeldab märksa täpsemalt ja laiemalt tegevusi, mille korraldamise või koordineerimisega struktuuriüksus tegeleb – õppekavade registreerimine, koolituslubade menetlemine, õppeasutuste järelevalve (sh Euroopa Koolid), sisehindamine, õpitulemuste välishindamine, kõrghariduse akrediteerimine, teadusasutuste evalveerimine, rahvusvahelised haridusuuringud jne.

Haridus- ja Teadusministeerium soovib nii õpilase, õppeasutuse, riigi kui rahvusvahelisel tasandil arendada hindamisvõimalusi, mis toetaks õppeasutuse tulemuslikku ja õiguspärast tegevust ning annaks kogutud ja analüüsitud informatsiooni põhjal teavet hariduspoliitiliste otsuste tegemiseks kõigil tasanditel. Püüame oma tegevusega panustada võrdsete võimaluste loomisele hea hariduse omandamisel kõigis õppeasutustes.

Täname oma häid koostööpartnereid maavalitsustest ning Riiklikust Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusest, kelle toel ja kaasabil on käesolev kogumik valminud.

Välishindamisosakonna nimel

Kadri Peterson
Välishindamisosakonna juhataja

1. ALUSHARIDUS

Ülevaade temaatilise järelevalve läbiviimisest

Tiina Peterson

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna peaekspert

2006/2007. õppeaastal temaatilise riikliku järelevalve käigus kontrollitud koolieelsete lasteasutuste (edaspidi *lasteasutuste*) üldandmed

01.01.2006 seisuga oli Eestis 609 koolieelset lasteasutust (Statistikaamet 2006). Temaatilist riiklikku järelevalvet teostati 2006/2007. õppeaastal 62 koolieelses lasteasutuses.

Tabel 1

Temaatilise riikliku järelevalve käigus kontrollitud lasteasutuste arv 2006/2007

Maakond	Lasteaed	Lasteaed- algkool	Lasteaed- põhikool	Erilasteaed	Kokku
Harju	17	2	-	1	20
Hiiu	1	-	-	-	1
Ida-Viru	6	-	-	-	6
Jõgeva	-	1	1	-	2
Järva	1	1	-	-	2
Lääne	2	-	-	-	2
Lääne-Viru	3	-	1	-	4
Põlva	2	-	-	-	2
Pärnu	2	1	1	-	4
Rapla	1	1	-	-	2
Saare	2	-	1	-	2
Tartu	5	-	-	1	6
Valga	2	-	-	-	2
Viljandi	2	1	1	-	4
Võru	-	-	2	-	2
Kokku	46	7	7	2	62
%	74,2	11,3	11,3	3,2	100

Kontrollitud koolieelsetest lasteasutustest moodustasid 74,2% lasteaiad, 11,3% lasteaid-alkkoolid, 11,3% lasteaid-põhikoolid ning 3,2% erilasteaiad. Valimist moodustasid 85,5% munitsipaal- ning 14,5% eralasteasutused. 90,3% kontrollitud lasteasutustes oli õppekeeleks eesti, 8% vene ning 3,2% eesti/vene keel.

Koolieelikute loodud võimalused õppe- ja kasvatustegevuseks

Järelevalve läbiviimisel selgitati välja koolieelikute ja pedagoogide arv lasteasutuses, sh rühmade arv, erivajadustega laste arv, eelmisel õppeaastal kodust alusharidust omandanud koolieelikute ja laste arv, kellel on eelmisel õppeaastal koolikohustus edasi lükatud.

Tabel 2

Laste arv kontrollitud lasteasutustes

Lasteasutuse liik	Lasteasutuste arv võrdlusgrupiti			
	kuni 50 last	51 – 100 last	101 – 200 last	üle 200 lapse
Lasteaed	17	11	10	10
Lasteaed-alkkool	7	-	-	-
Lasteaed-põhikool	7	-	-	-
Kokku	31	11	10	10
%	50	17,7	16,1	16,1

50% lasteasutustes oli kuni 50 last, sinna hulka kuulusid lisaks lasteaedadele kõik kontrollitud lasteaed-alkkoolid ja lasteaed-põhikoolid. 17,7% lasteasutustes oli 51 – 100 last, 16,1% 101- 200 last ning 16,1% üle 200 lapse.

Tabel 3

Pedagoogide arv kontrollitud lasteasutustes

Lasteasutuse liik	Lasteasutuste arv võrdlusgrupiti			
	kuni 5 pedagoogi	6 – 10 pedagoogi	11 – 20 pedagoogi	üle 20 pedagoogi
Lasteaed	14	8	16	10
Lasteaed-alkkool	5	2	-	-
Lasteaed-põhikool	7	-	-	-
Kokku	26	10	16	10
%	42	16,1	25,8	16,1

42% kontrollitud lasteasutustes oli kuni 5 pedagoogi, 25,8% 11 – 20 pedagoogi, 16,1% 6 – 10 pedagoogi ning 16,1% üle 20 pedagoogi. 6,5% kontrollitud lasteasutuses ei vastanud õpetajad haridusministri 26.08.2002 määruses nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" § 18 kehtestatud nõuetele. Põhjuseks toodi välja, et konkursile ei tule kvalifikatsiooninõuetele vastavaid pedagooge, mistõttu sõlmitakse üheaastaseid tähtajalisi töölepinguid. Esineb juhtumeid, kus kvalifikatsiooninõuetele mittevastavad õpetajad on lasteasutuses töötanud juba aastaid, kuid ei ole asunud omandama kvalifikatsiooninõuetele vastavat haridust. Neis lasteasutustes ei ole sihipäraselt tegeldud personali planeerimise, hindamise ja motiveerimisega.

5% lasteasutustes ei vastanud erirühmade pedagoogide kvalifikatsioon haridusministri 26.08.2002 määruses nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" § 19 punktis 2 kehtestatud nõuetele, mille kohaselt on vajalik muu pedagoogilise kõrg- või keskhariduse korral läbida 320-tunnine eripedagoogika kursus. Lasteasutustes peeti põhjendamatuks niisuguses mahus kvalifikatsioonikursuste läbimist, kuna kursused on väga kallid ja ei

võimalda süvitsi omandada teadmisi ja oskusi laste individuaalsetest erivajadustest lähtuvalt. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate pedagoogide puudus on üks takistustest, miks lasteasutustes ei looda sobitusrühmi ja erirühmi.

Tabel 4

Koolieelikutele loodud võimalused õppe- ja kasvatustegevuseks

Lasteasutuse liik	Koolieelikute rühmade arv			
	Vanemate rühmade arv	Liitrühmade arv	Erirühmade arv	Sobitusrühmade arv
Lasteaed	52	36	18	2
Lasteaed-alkkool	2	7	-	-
Lasteaed-põhikool	1	9	-	-
Kokku	55	52	18	2
%	43,3	40,9	14,2	1,6

Rühmade määramisel on lähtutud koolieelse lasteasutuse seadusest, kus on sätestatud rühmaliigid. Erirühmad on moodustatud Tallinna ja Tartu lasteaedades, sobitusrühmad Tartu Lasteaias Pääsupesa. Analüüsist nähtub, et enamik koolieelikuid käib vanemates rühmades, kus on 6 – 7-aastased lapsed. Lasteaed-alkkoolides ja lasteaed-põhikoolides toimus koolieelikute õppe- ja kasvatustegevus peamiselt liitrühmades. 3% kontrollitud lasteasutuste liitrühmades ja arendusrühmades ületas laste arv koolieelse lasteasutuse seaduse § 7 lõige 1 punktides 3, 1¹, 2² piirnormides sätestatud. Põhjenduseks toodi, et füüsilise kasvukeskkonna arendamiseks ja õppevahendite täiendamiseks ei ole piisavalt investeringuid, nt 2004. a anti lasteaiaruumid kooli õpilaskodu kasutada. Valla- ja linna arengukavades ei ole eesmärkide ja tegevuste kavandamisel pööratud tähelepanu lasteaiakohtade vajadusele, seetõttu esineb lasteasutuste rühmade komplekteerimisel seaduserikkumisi. Ühe lasteaiariikliku järelevalve tulemustes märgiti ära, et piisav ei ole koostöö valla spetsialistidega kõikide koolieelikute kaasamiseks kooliks ettevalmistusse. Ühe lasteaed-alkkooli riikliku järelevalve õiendis toodi positiivsena esile, et vallavalitsus korraldab transpordi kaugematest piirkondadest laste lasteaeda jõudmiseks, samuti kompenseerib osa koolieelikute lõunatoidust ning õppevahendite maksumusest.

Tabel 5

Koolieelikute arv kontrollitud lasteasutuses

Lasteasutuse liik	Koolieelikute arv			
	Koolieelikute üldarv seisuga 15.10.2006	Erivajadustega koolieelikute arv	Eelmisel õppeaastal kodus alusharidust omandanud koolieelikute arv	Laste arv, kellel on eelmisel õppeaastal koolikohustus edasi lükatud
Lasteaed	1152	197	46	36
Lasteaed-alkkool	39	6	2	1
Lasteaed-põhikool	33	3	3	3
Kokku	1224	206	51	40
%	100	16,8	4,2	3,3

Tabelist 5 nähtub, et koolieelikute üldarvust 16,8% moodustasid erivajadustega koolieelikud. Sobitus- ja erirühmad olid moodustatud vaid Tallinna ja Tartu lasteaedades. Teistes regioonides märgiti küll ära erivajadustega laste olemasolu, kuid tugisüsteemid laste toetamiseks ja õpetamiseks puudusid. 4,2% kontingendist moodustasid koolieelikud, kes olid eelmisel õppeaastal alusharidust omandanud kodus ning 3,3% lapsed, kellel oli koolikohustus edasi lükatud.

Riikliku järelevalve läbiviimisel kontrolliti ka füüsilise kasvukeskkonna kvaliteeti. Heaks hinnati kasvukeskkond 89,1% kontrollitud lasteaias, 42,9% lasteaed-alkoolis ning 42,9% lasteaed-põhikoolis. Eelpool mainitud lasteasutustes soodustas kasvukeskkond laste huvide ja individuaalsusega arvestamist. Lastele on lasteasutustes loodud tegevuskeskused, mis on sisustatud arenguliselt sobivate õppevahenditega. Laste füüsiliseks tegevuseks on loodud mitmekülgsed võimalused lasteasutuste õuealal, nt spordikompleksi rajamine. 6,5% lasteasutustes, kus on kitsad ruumid, kasutatakse liikumistegevuste läbiviimiseks tervisekeskuste basseine ja võimlemissaale. Riikliku järelevalve läbiviijad töid esile tervist edendavate lasteaedade liikumist, mille käigus lasteasutused on sihipäraselt parendanud laste füüsilist kasvukeskkonda.

Enam kui pooltes kontrollitud lasteaed-alkoolides ja lasteaed-põhikoolides ei vastanud laste õppe- ja kasvatustegevuse tingimused koolieelse lasteasutuse seaduse § 11 lõike 2 punktile 2, mille kohaselt peavad lasteasutuse ruumid ja maa-ala olema laste arenguks ja mänguks sobiva sisustusega ja vastama sotsiaalministri kehtestatud tervisekaitse nõuetele ning õigusaktidega kehtestatud tuleohutuse nõuetele. Puudusid arendavad õppevahendid, ruumid vajasisid remontimist, valgustus ei vastanud nõuetele. Kahes lasteasutuses puudus tervishoiutöötaja, mis on haridusministri 06.12.1999 määrusega nr 58 kinnitatud „Koolieelse lasteasutuse miinimumkoosseisu” punkti 12, mille kohaselt lähtutakse lasteasutuse tervishoiutöötaja ametikoha loomisel lasteasutuse rühmade arvust, täitmata jätmise. Põhjenduseks toodi, et kohalik omavalitsus ei pea oluliseks tervishoiutöötaja ametikoha loomist lasteasutuses. Kahe lasteasutuse territoorium ei olnud piirdeaiaga piiratud, mis on sotsiaalministri 25.10.1999 määrusega nr 64 kinnitatud „Koolieelse lasteasutuse tervisekaitse-, tervise edendamise, päevakava koostamise ja toitlustamise nõuete” punkti 5.3 täitmata jätmise. Põhjendusena märgiti kohalike omavalitsuste poolt eraldatud rahaliste vahendite vähesust.

Kasvukeskkonna vajakajäämisi täheldati ka erirühmadega lasteaedade puhul. Raskendatud on kehapuudega ning ratastooli kasutavate laste iseseisev liikumine nii majasiseselt kui ka õuealal. Puuduvad nõuetekohased kaldteed üldkoridorides, basseini minekuks ning liikumiskõlbulikud jalgteed õuealal.

Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine

Järelevalve läbiviimisel selgitati välja, kas ja kuidas on õpetajad lähtunud koolieelikute rühmade tegevuskava koostamisel laste eripärast ning kuidas on nädalakavades tagatud õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade integratsioon.

85,5% kontrollitud lasteasutustes olid õpetajad lähtunud rühma tegevuskava koostamisel laste eripärast – individuaalsusest, huvidest, vanuselisest koosseisust ja erinevatest kultuuritraditsioonidest. Tegevuskavad lähtuvad aasta tegevuskava eesmärkidest, õppekava põhimõtetest, rühmade soolisest koosseisust ning laste vanuseastmest. Tegevuskavad on seotud eelmise õppeaasta õppe- ja kasvatustegevuse analüüsidega, arvestatud on lastevanemate ettepanekutega. Päevakavadesse on planeeritud aeg individuaalseks tööks lastega. Kavandatud õppe- ja kasvatustegevus on eakohane ja loovust arendav, erinevaid kultuuritraditsioone ja soolist koosseisu arvestav, nt tehakse koostööd kohalike talunikega, muuseumidega, koolidega, pööratakse tähelepanu kohalikule kultuurile.

14,5% lasteasutuste puhul tõid riikliku järelevalve läbiviijad välja, et nädala- ja päevakavades ei ole kavandatud laste individuaalseid tegevusi, mis on Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punkti 15, mille kohaselt peab lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldus võimaldama lasteasutuse õpetajal töötada lastega individuaalselt, täitmata jätmise. Laste arengut ning individuaalset eripära ei ole analüüsitud, millega jäetakse täitmata Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punkt 30, kus on sätestatud, et rühma tegevus- ja päevakava koostamisel arvestatakse raamõppekava ja lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgi ja ülesandeid, rühma vanuselist ja soolist koosseisu, laste arengutaset, lasteasutuse materiaalseid võimalusi, lapsevanemate soove. Rühma tegevuskavad ei lähtu eelmise õppeaasta õppe- ja kasvatustegevuse aruannetest. Liitühma tegevuskavas ei ole välja toodud erinevate vanuseastmete eesmärgi ning õppe- ja kasvatustegevusi. Rühma tegevuskavas ei kajastu muukeelsete laste õpetamine ja individuaalne toetamine. Eelpool nimetatud lasteasutuste puhul tõid riikliku järelevalve läbiviijad välja lasteasutuse juhtide ebapiisavat seadusandluse tundmist ja lasteasutuse sisehindamissüsteemi puudumist.

88,7% kontrollitud lasteasutuste nädalakavades on õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad omavahel seotud. Lähtutakse üldõpetuslikust põhimõttest. Rühmade nädalaplani analüüs ning õppe- ja kasvatustegevuste vaatlus näitas, et käsitletavat teemat on lastele huvipakkuvad. Põhjalikult on määratletud õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimist toetavad õppevahendid. Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel ja näitlikustamisel kasutavad õpetajad erinevaid meetodilisi võtteid ja vahendeid, nt innustatakse lapsi katsete

kaudu ise avastama ja põhjusi ning tagajärgi leidma. Õppe-kasvatustegevuste kavandamisel pööratakse tähelepanu mängule, nt nädalakavades on planeeritud loov- ja õppemängud, sh mängud arvutis. Rühmas planeeritud tegevused kajastuvad õppe- ja kasvatustegevuse päevikutes. Lasteasutustes on läbi viidud õppe- ja kasvatustegevuste planeerimise alaseid koolitusi, mille tulemusena oskavad õpetajad paremini õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel lastest lähtuda. Riikliku järelevalve läbiviijate väitel aitab õppe- ja kasvatustegevuste integratsioonile kaasa planeerimine koostöös rühmameeskonnaga, kuhu kaasatakse ka õpetaja abisid.

11,3% koolieelsetes lasteasutustes ei olnud tagatud õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade seos. Õppe- ja kasvatustegevused olid ühekülgsed, peamiselt suunatud töövihikute ülesannete täitmisele, vähe tähelepanu pöörati laste mängule. Organiseeritud tegevustes suunati lapsi vähe analüüsima, võrdlema, tegema järeldusi ning ei jälgitud õpetaja poolt antud korralduste täitmist. Rühmade nädalakavades esines üleplaneerimist, õppe- ja kasvatustegevuste maht ületas Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punktis 23 sätestatud ajalise kestuse.

Laste toetamine

Järelevalve läbiviimisel oli eesmärgiks ülevaate saamine lasteasutustes loodud tugisüsteemidest.

Logopeediline abi

66,1% kontrollitud lasteasutuses oli võimaldatud logopeediline abi kõigile abivajavatele lastele. Logopeedilise abi võimaldamise põhimõtted ja korraldus on sätestatud lasteasutuste õppekavades. Logopeedid arvestavad oma töö planeerimisel ja tegevuste läbiviimisel rühmade nädalakavadega. Logopeedilise töö paremaks korraldamiseks on läbi mõeldud logopeedi tööd kajastav dokumentatsioon, nt lapse kõne ja vaimsete võimete kaart, logopeedi päevik. Laste individuaalsed arenduskavad on valminud õpetajate ja logopeedide koostöös. Vastavalt vajadusele nõustavad logopeedid lasteaiasõpetajaid ja vanemaid laste arengut ning kõnet puudutavates küsimustes, nt konsultatsioonid, harjutused lastele kodus, nõupidamised, loengud, lahtiste uste päevad jne. Logopeedid koostavad lastevanematele lühikokkuvõtted laste arengust. Pedagoogilises nõukogus on analüüsitud logopeedilise abi mõjusust ja tulemuslikkust.

Eralasteaiad kasutavad munitsipaallasteasutuste logopeedide abi, nt kutsutakse piirkonna munitsipaallasteaiast logopeed, kes viib läbi laste kõneuuringu ning vajadusel võimaldab logopeedilist abi.

14,2% lasteasutustes täheldati koolieelikute logopeedilise abi ebapiisavust. Logopeedilise abi võimaldamist takistas ühtsete kokkulepitud põhimõtete puudumine töökorralduse ja dokumentatsiooni osas. Eelpool nimetatud lasteasutustes polnud analüüsitud logopeedilise abi tulemuslikkust. Tagatud ei olnud spetsialisti

nõustamine kohapeal, mistõttu suunati abivajavaid lapsi ravile lasteaiast kaugemale maakonnakeskustesse. Teatud juhtudel ei võimaldanud logopeedi ametikohast tulenev töökoormus toetada kõiki abivajavaid lapsi. Riikliku järelevalve läbiviijad täheldasid, et kohati jääb koolieelikutele võimaldatud logopeediline abi hiljaks, kuna varasemas eas laste toetamine oleks olnud efektiivsem.

9,7% lasteasutustes on logopeedi ametikohad täitmata, mis on haridusministri 06.12.1999 määrusega nr 58 kinnitatud „Koolieelse lasteasutuse miinimumkoosseisu” punkti 10, mille kohaselt luuakse laste üldteenindamiseks üks logopeedi ametikoht iga kõneravi vajava lapse kohta, täitmata jätmise. Põhjusena märkisid riikliku järelevalve läbiviijad logopeedi ametikoha täitmiseks välja kuulutatud konkursi luhtumist, kuna vajalikke logopeedikandidaate ei olnud. Samuti esineb kohalike omavalitsusjuhtide teadmatust ja vastuseisu, nt leitakse, et logopeediteenust on rohkem vaja kooli kui lasteaeda.

Sobitus- ja erirühmad

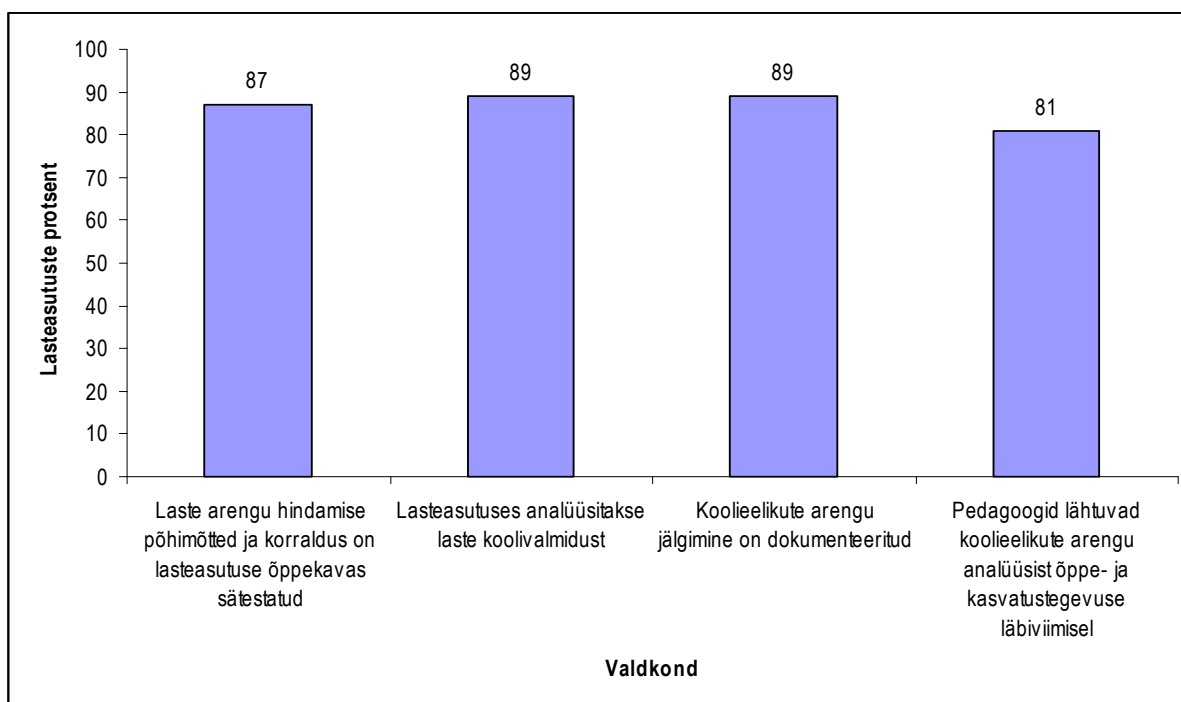
64,5% kontrollitud lasteasutuses ei olnud vajadust sobitusrühmade ja erirühmade moodustamiseks. Õpetajate tegevus ja lasteasutuste kasvukeskkond toetab laste arengu erisusi ja individuaalseid vajadusi; tähelepanu pööratakse nii andekatele kui ka vähemvõimekatele lastele. Vene rahvusest laste õpetamine toimub individuaalse töö kaudu: laste keelt ja kõnet arendatakse läbi kõikide tegevuste, erilist tähelepanu pööratakse laste sotsiaalsete oskuste kujundamisele ja koostööle lastevanemaga.

29% sobitus- ja erirühmadega lasteaedades on planeeritud individuaalsed arendusplaanid, kus olulise tähelepanu all on nii vaimse kui füüsilise tervise tugevdamine lähtuvalt laste erivajadustest. Planeerimisprotsessi on kaasatud erispetsialistid ja lastevanemad. Logopeed koostöös teiste spetsialistidega, nt pediaater-neuroloogi, psühholoogi, psühhiaatri, ravikehakuultuuriinstruktoriga toetavad koolieelikute arengut. Regulaarselt tehakse kokkuvõtteid läbiviidud korrektsioonitööst. Erirühmade pedagoogid näevad probleemina erivajadustega laste hilist saabumist erirühmadesse, nt üks aasta enne kooli. Üheks põhjuseks on laste ebapiisav diagnostika varases eas.

6,5% lasteasutustes olid küll erivajadustega lapsed, kuid sobitus- ega erirühma loodud ei olnud, mis on koolieelse lasteasutuse seaduse § 14 lõigete 1 ja 2, mille kohaselt loob valla- või linnavalitsus keha-, kõne-, meele- või vaimupuuetega ning eriabi või erihoolust vajavatele lastele võimalused arenemiseks ja kasvamiseks elukohajärgses lasteasutuses, täitmata jätmise. Põhjenduseks toodi eripedagoogide puudumist ja ressursside vähesust. Eelpool nimetatud lasteasutuste pidajad ei väärtustanud eripedagoogilise abi võimaldamist kohapeal teeninduspiirkonna lasteasutuses.

Laste arengu ja koolivalmiduse hindamine

Järelevalve läbiviimisel oli eesmärgiks saada ülevaade laste arengu ja koolivalmiduse hindamisest lasteasutuses. Lasteasutuse õppekava, rühma tegevuskava, laste arengumappide/vaatluskaustade, rühma õppe- ja kasvatustegevuse analüüside alusel ning vestluses õpetajatega selgitati välja, kas ja kuidas analüüsivad õpetajad laste arengut ja koolivalmidust ning lähtuvad sellest õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel.

Allikas: 2006/2007. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 1. Laste arengu hindamine.

87% kontrollitud lasteasutuste õppekavades on sätestatud laste arengu hindamise põhimõtted ja korraldus, sh laste koolivalmiduse hindamise põhimõtted, mis on välja töötatud koostöös pedagoogilise kollektiiviga ning tutvustatud lastevanematele rühmaüksusel. Õppekavades on välja toodud laste arengu hindamiseks kasutatavad meetodid ning lisadena arengu dokumenteerimise näidised, nt tabelid laste arengu analüüsimiseks, mis sisaldavad laste arengu kognitiivset, füüsilist ja sotsiaalset aspekti. Määratletud on lastevanematele kirjaliku ja suulise tagasiside andmine laste arengu kohta. Õppekavades on käsitletud ka lapse arengu hindamisega kaasnevat konfidentsiaalsuse printsiipi, sh põhimõtteid, kuidas hoitakse laste arengu alast infot. Välja on töötatud lastevanemate rahuloluküsitluste materjalid, saamaks teada, kuidas lastevanemad on rahul laste arengu hindamise korralduse ja tagasisidestamisega lasteasutuses. Riikliku järelevalve läbiviijad märkisid, et osade lasteasutuste õppekavades jääb vajaka ühtsetest

hindamiskriteeriumidest ja analüüsimise põhimõtetest, nt ei ole määratletud, kuidas laste arengu alast infot kogutakse ja analüüsitakse.

Riikliku järelevalve läbiviijate väitel esineb raskusi laste koolivalmiduse määratlemisel erirühmades. Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekavas” puuduvad juhised ja kriteeriumid erivajadustega laste arengu hindamiseks. Erirühmade tegevuskavad ei määratle laste arengu eeldatavaid tulemusi vanuseastmeti, seega puudub dokumenteeritud alus hindamiseks, milline on laste areng ja kas nad vajavad jätkuvalt arendamist erirühma tingimustes. Sellest tulenevalt ei toimu üldjuhul erirühmadest laste väljaarvamist. Vestlusest lasteasutuste pedagoogidega selgus, et tegelikult on tasandusrühmades lapsi, kelle kõne on arenenud sedavõrd, et nad vajavad küll logopeedilist abi, kuid mitte enam erirühma tingimustes.

13% lasteaegade õppekavades ei ole sätestatud laste arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust, mis on Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punktide 27 ja 98, mille kohaselt määratletakse lasteasutuste õppekavades rühmade õppe- ja kasvatuskorraldus, sh laste arengu hindamise põhimõtted ja korraldus, täitmata jätmise.

89% lasteasutustes analüüsivad õpetajad koolieelikute kognitiivset, füüsilist ja sotsiaalset arengut kaks korda aastas. Koolivalmiduse hindamisel kasutatakse vaatlusmeetodit, laste tööde analüüsi, oregoni testi, intervjuusid ning komplekstesti, mille kaudu hinnatakse laste joonistamist, lugemisoskust ning tajude arengut. Lasteasutustes on viimastel aastatel pööratud laste arengu hindamisele ja analüüsimisele põhjalikumalt tähelepanu, see valdkond muuhulgas olnud kahel viimasel õppeaastal arendusprioriteediks. Koolivalmiduse näitajaid analüüsitakse lasteasutuste sisehindamisel. Laste koolivalmiduse analüüsi teematikat käsitletakse lasteasutuste pedagoogilistes nõukogudes.

11% kontrollitud koolieelses lasteasutuses ei analüüsita laste arengut ning koolivalmiduse analüüsimisel jälgitakse üksikuid arenguaspekte, mis on Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määruse nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punkti 98, kus on sätestatud, et lasteasutuse õpetaja jälgib kavakindlalt lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset, sealhulgas esteetilist ning kõlbelist arengut, täitmata jätmise. Lasteasutustes puuduvad laste arengu hindamise põhimõtted ja süsteemne korraldus. Ühe põhjusena toodi välja sisehindamise puudumine lasteasutuses.

89% kontrollitud lasteasutustes on laste koolivalmiduse jälgimine dokumenteeritud. Laste arengut kajastatakse laste individuaalsetes arengumappides, kuhu koondatakse laste tööd, vaatluste, testide ja intervjuude ning arenguestluste tulemused. Laste arengu hindamise tabelite juures on küsimustikud lastevanematele, kus kajastuvad lastevanemate tähelepanekud laste kohta ja ettepanekud õpetajatele.

11% lasteasutustes ei ole dokumenteeritud koolieelikute arengut, mis on Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud "Alushariduse raamõppekava" punkti 98, kus on sätestatud, et lasteasutuse õpetaja jälgib kavakindlalt lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset, sealhulgas esteetilist ning kõlbelist arengut, täitmata jätmine. Laste arengutabelites ei ole näidatud, millal ja kes on hinnanud, puudub õpetaja nimi, märkuste osa, lapsevanemale tutvustamise mäрге ja kommentaarid. Lapse arengu kohta ei koguta informatsiooni arengu- ja vaatluskaustadesse. Kirjalikke kokkuvõtlikke analüüse laste arengust ja koolivalmidusest ei ole tehtud. Lasteasutustes ei pööratud tähelepanu arengumappide sisule, puudusid korrektselt täidetud vaatluslehed, puudusid laste arengu analüüsid ning suunised edaspidiseks tegevuseks. Ühe põhjendusena märgiti sisehindamise puudumist lasteasutuses ning õpetaja suurt töökoormust rühmas, nt üks õpetaja ametikoht rühma kohta.

81% kontrollitud lasteasutustes lähtutakse õppe- ja kasvatustöö planeerimisel ning läbiviimisel laste arengu analüüsi tulemustest. Laste arengu analüüsi tulemused on aluseks individuaalse töö läbiviimisel ning individuaalse arengukava koostamisel. Laste arengu hindamise tulemustest lähtudes otsustavad õpetajad, missugustele laste arenguaspektidele enam tähelepanu pöörata ning vajadusel korrigeerivad õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise meetodeid ja individuaalse töö võtteid. Õpetajate tööanalüüsid kajastavad laste arengu ja koolivalmiduse analüüsi. Osades lasteasutustes küsitakse tagasisidet laste koolivalmiduse kohta koolidelt, nt saavad lasteasutused kooliõpetajatelt infot laste kohanemise ja toimetuleku kohta. Tulemusi analüüsitakse lasteasutuste ja koolide pedagoogide ühistel õppenõukogu koosolekutel.

19% kontrollitud lasteasutustes töid riikliku järelevalve läbiviijad esile, et laste arengutulemuste ja rühma õppe- ja kasvatustegevuste eesmärkide omavaheline seos puudus. Õppe- ja kasvatustegevust ei analüüsita ja laste arengu tulemustele ei pöörata tähelepanu. Koolieelikute õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel ei lähtu õpetajad laste arengu analüüsist. Vaatluste käigus ilmnis, et lastele pakutud õppe- ja kasvatustegevus ei olnud mänguline ning eakohane. Laste arengu analüüsis keskenduti peamiselt laste kognitiivsele arengule ja jäeti analüüsimata laste sotsiaalsete oskuste pool.

Koostöö lastevanematega

Järelevalve läbiviimisel oli eesmärgiks saada ülevaade koostööst lastevanematega ja koolikohustuse edasilükkamise võimaldamisest. Järelevalve läbiviimisel selgitati välja, kas ja kuidas teevad õpetajad koostööd lastevanematega, annavad laste arengust tagasisidet lastevanematele, nõustavad lastevanemaid koolikohustuse edasilükkamise ning õppe- ja kasvatusküsimustes.

98% kontrollitud lasteasutustes on lastevanematele tutvustatud rühma ja lasteaia õppe- ja päevakava ning töökorraldust. Lisaks lastevanemate koosolekutele ja vestlusringidele on lasteasutuste töökorraldust hakatud kajastama lasteasutuste kodulehekülgedel ja infovoldikutes. Võrreldes eelnevate õppeaastatega on lasteasutustes infovahetamise võimalusena hakatud rohkem kasutama individuaalseid vestlusi. Lastevanematele on loodud võimalused õppe- ja kasvatustegevuse korralduses kaasärääkimiseks, nt viiakse nende hulgas läbi rahuloluküsitlusi, mille kaudu vanemad saavad teha ettepanekuid lasteasutuste päevakava ja töökorralduse muutmiseks.

2% lasteasutustes ei jäänud riikliku järelevalve läbiviijad rahule lastevanemate teavitamisega õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest. Nõrk oli koostöö lastevanematega ühes lasteaed-põhikoolis. Vanemaid ei kaasatud lasteaia õppekava ja aasta tegevuskava arutellu. Lastevanemad ootasid rohkem nõustamist laste kooliks ettevalmistamise küsimustes.

95% lasteasutuste pedagoogid teavitavad lastevanemaid koolieelikute arengust. Kõige efektiivsemaks tagasiside andmise vormiks peavad õpetajad arenguvestlusi. Enne arenguvestlusi täidavad lastevanemad küsimustiku. Arenguvestluste kohta koostatakse kirjalikud kokkuvõtted, kuhu kantakse nii lastevanemate kui õpetajate tähelepanekud lapse arengu tugevate külgede, huvide ning annete kohta. Märgitakse ära, milles lapsed vajavad abistamist ja toetust ning edasised meetmed arengu toetamiseks. Kokkuvõtted lisatakse laste arengumappidesse.

5% kontrollitud lasteasutuses ei antud lastevanematele laste arengust kirjalikku tagasisidet, mistõttu eirati Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punkti 98, mille kohaselt annab lasteasutuse õpetaja lastevanematele üks kuni kaks korda aastas kirjaliku hinnangu laste edenemise kohta. Lastevanematega tehtava koostöö vormid olid ühekülgsed ning neid ei analüüsitud. Põhjendusena toodi välja, et lasteasutuse õpetajad ei pea oluliseks kirjaliku info edastamist lastevanematele, kuna laste arengust vesteldakse lastevanematega suuliselt. Eespool nimetatud lasteasutustes kavandatakse käivitada arenguvestluste süsteem, mille käigus hakatakse lastevanematele andma kirjalikku tagasisidet laste arengust.

Koolikohustuse edasilükkamise võimaldamine

32% lasteasutustes oli lastele määratud koolikohustuse edasilükkamine. Eespool nimetatud lasteasutused paiknesid Harju, Jõgeva, Lääne-Viru, Tartu ja Valga maakonnas. Oluliselt rohkem oli koolikohustust edasi lükatud Tallinna ja Tartu lasteasutustes. Lasteasutustes teavitatakse lastevanemaid lapse arengu hindamise tulemustest ja vajadusel soovitatakse koolipikenduse taotlemise võimalust. Koolipikenduse taotlemise korda tutvustatakse lastevanemate koosolekutel. Lasteasutuste pedagoogid pidasid oluliseks, et laste, kelle

koolikohustus on edasi lükatud, individuaalsetes arenduskavades on kavandatud koostöö rühma pedagoogide, erispetsialistide ja lastevanemate vahel. Neis lasteasutustes saavutasid lapsed koolivalmiduse õppeaasta lõpuks.

5% lasteasutustes puudus lastel, kellel oli koolikohustus edasi lükatud, võimalus saada logopeedilist abi, mis on haridusministri 06.12.1999 määrusega nr 58 kinnitatud "Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseisu" punkti 10, mille kohaselt luuakse logopeedi ametikoht 30 kõneravi vajava lapse kohta, täitmata jätmise.

2% lasteasutustes ei olnud lastel, kellel oli koolikohustus edasi lükatud, võimaldatud individuaalset arenduskava ja meetmeid koolivalmiduse saavutamiseks, millega on jäetud täitmata sotsiaalministri 27.05.1999 määrusega nr 41 kinnitatud "Koolikohustuse täitmise edasilükkamise taotluse rahuldamise tingimuste ja korra" punkt 5, mille kohaselt rahuldatakse koolikohustuse edasilükkamise taotlus vaid juhul, kui selles ajavahemikus tagatakse lastevanemate poolt laste arenguks ja taastusraviks vajalik keskkond ning võimalus jätkata alushariduse omandamist kuni kooliminekuni.

Kokkuvõte laste koolivalmiduse toetamisest

- Õpetajate kvalifikatsioon ei vastanud 6,5% kontrollitud lasteasutuses haridusministri 26.08.2002 määruks nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" § 18 kehtestatud nõuetele. 5% lasteasutustes ei vastanud erirühmade pedagoogide kvalifikatsioon haridusministri 26.08.2002 määruks nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" § 19 punktis 2 kehtestatud nõuetele, mille kohaselt on vajalik muu pedagoogilise kõrg- või keskhariduse korral läbida 320-tunnine eripedagoogika kursus.
- Laste arv ületas 3% kontrollitud lasteasutuste liitühmades ja arendusrühmades koolieelse lasteasutuse seaduse § 7 lõige 1 punktides 3, 1¹, 2² sätestatud.
- Kasvukeskkond hinnati heaks 89,1% kontrollitud lasteaia, 42,9% lasteaed-alkoolis ning 42,9% lasteaed-põhikoolis. Enam kui pooltes kontrollitud lasteaed-alkoolides ja lasteaed-põhikoolides ei vastanud laste õppe- ja kasvatustegevuse tingimused koolieelse lasteasutuse seaduse § 11 lõige 2 punktile 2, mille kohaselt peavad lasteasutuse ruumid ja maa-ala olema laste arenguks ja mänguks sobiva sisustusega ja vastama sotsiaalministri kehtestatud tervisekaitse nõuetele ning õigusaktidega kehtestatud tuleohutuse ja päästealade nõuetele. Kasvukeskkonna vajakajäämisi täheldati erirühmadega lasteaedade puhul. Raskendatud on kehapuudega ning ratastooli kasutavate laste iseseisev liikumine nii majasiseselt kui ka õuealal. Puuduvad nõuetekohased kaldteed üldkoridorides, basseini minekuks ning liikumiskõlblikud jalgteed õuealal.

- Õpetajad on 85,5% kontrollitud lasteasutustes lähtunud rühma tegevuskava koostamisel laste eripärast. 14,5% lasteasutustes ei lähtuta õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel laste arengust ning individuaalsest eripärast, millega jäetakse täitmata Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punkt 30, kus on sätestatud, et rühma tegevus- ja päevakava koostamisel arvestatakse raamõppekava ja lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja ülesandeid, rühma vanuselist ja soolist koosseisu, laste arengutaset, lasteasutuse materiaalseid võimalusi, lapsevanemate soove.
- Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad on 88,7% kontrollitud lasteasutuste nädalakavades omavahel seotud. 11,3% koolieelsetes lasteasutustes olid õppe- ja kasvatustegevused ühekülgsed, peamiselt suunatud töövihikute ülesannete täitmisele, vähe tähelepanu pöörati laste mängule. Rühmade nädalakavades esines üleplaneerimist, õppe- ja kasvatustegevuste maht ületas Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punktis 23 sätestatud õppe- ja kasvatustegevuste ajalise kestuse.
- Logopeediline abi on võimaldatud 66,1% kontrollitud lasteasutuses kõigile abivajavatele lastele. 14,2% lasteasutustes täheldati koolieelikute logopeedilise abi ebapiisavust. Logopeedilise abi võimaldamist takistas ühtsete kokkulepitud korralduspõhimõtete puudumine töökorralduses.
- Logopeedi ametikohad on täitmata 9,7% lasteasutustes, mis on haridusministri 06.12.1999 määrusega nr 58 kinnitatud „Koolieelse lasteasutuse miinimumkoosseisu” punkti 10, mille kohaselt luuakse laste üldteenindamiseks üks logopeedi ametikoht iga kõneravi vajava lapse kohta, täitmata jätmise.
- Individuaalsed arendusplaanid on planeeritud 29% sobitus- ja erirühmadega lasteaedades, kus tähelepanu all on nii vaimse kui füüsilise tervise tugevdamine lähtuvalt laste erivajadustest. 6,5% lasteasutustes olid küll erivajadustega lapsed, kuid sobitus- ega erirühma loodud ei olnud, mis on vastuolus koolieelse lasteasutuse seaduse § 14 lg 1 ja 2, mille kohaselt loob valla- või linnavalitsus keha-, kõne-, meele- või vaimupuuetega ning eriabi või erihooldust vajavatele lastele võimalused arenemiseks ja kasvamiseks elukohajärgses lasteasutuses.
- Laste arengu hindamise põhimõtted ja korraldus, sh laste koolivalmiduse hindamise põhimõtted on sätestatud 87% kontrollitud lasteasutuste õppekavades. 13% lasteaedade õppekavades ei ole sätestatud laste arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust, mis on Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punktide 27 ja 98, mille kohaselt määratletakse lasteasutuste

õppekavades rühmade õppe- ja kasvatuskorraldus, sh laste arengu hindamise põhimõtted ja korraldus, täitmata jätmine.

- Riikliku järelevalve läbiviijate väitel esineb raskusi laste koolivalmiduse määratlemisel erirühmades. Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekavas” puuduvad juhised ja kriteeriumid erivajadustega laste arengu hindamiseks.
- Laste koolivalmiduse jälgimine on dokumenteeritud 89% kontrollitud lasteasutustes. 11% lasteasutustes ei ole analüüsitud koolieelikute arengut, mis on Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punkti 98, kus on sätestatud, et lasteasutuse õpetaja jälgib kavakindlalt lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset, sealhulgas esteetilist ning kõlbelist arengut, täitmata jätmine.
- Õppe- ja kasvatustöö planeerimisel ning läbiviimisel lähtutakse laste arengu analüüsi tulemustest 81% kontrollitud lasteasutustes. 19% kontrollitud lasteasutustes töid riikliku järelevalve läbiviijad esile, et laste arengutulemustel ja rühma õppe- ja kasvatustegevuste eesmärkidel puudus omavaheline seos.
- Rühma ja lasteaia õppe- ja päevakava ning töökorraldust on tutvustatud lastevanematele 98% kontrollitud lasteasutustes. 2% lasteasutustes ei jäänud riikliku järelevalve läbiviijad rahule lastevanemate teavitamisega õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest.
- Pedagoogid teavitavad lastevanemaid koolieelikute arengust 95% lasteasutustes. 5% kontrollitud lasteasutustes ei antud lastevanematele laste arengust kirjalikku tagasisidet, mistõttu eirati Vabariigi Valitsuse 15.10.1999 määrusega nr 315 kinnitatud „Alushariduse raamõppekava” punkti 98, mille kohaselt annab lasteasutuse õpetaja lastevanematele üks kuni kaks korda aastas kirjaliku hinnangu laste arengu kohta.

Ülevaade üksikküsimustes läbi viidud järelevalvest

Tiina Peterson

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna peaekspert

Riiklikku järelevalvet üksikküsimustes viidi läbi 11 lasteasutuses: 9 munitsipaal- ja 2 eralasteasutuses.

Munitsipaallasteasutustes kontrolliti eelmise riikliku järelevalve käigus tehtud ettekirjutuste täitmist. Riikliku järelevalve läbiviijad konstateerisid, et ettekirjutused ja ettepanekud olid täidetud.

Eralasteasutuste puhul jälgiti, kuidas on lasteasutuses tagatud juhtimise ja õppe-kasvatustegevuse õiguspärasus ning vastavus lasteasutuse pidaja poolt esitatud koolitusloa taotluse dokumentidele. Riikliku järelevalve käigus tehti eralasteasutuste pidajatele kolm ettepanekut, mis puudutasid pedagoogide kvalifikatsiooni vastavust haridus- ja teadusministri 26.08.2002 määruses nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" § 18 kehtestatud nõuetele, eralasteaia nõukogu tegevust vastavalt erakooliseaduse § 21 lõikele 3 ning eralasteaia põhikirja vastavust koolieelse lasteasutuse seaduse § 7 lõikele 1¹.

Eralasteasutuste juhatajatele tehti üks ettepanek, koostada eralasteasutuse sisehindamise kord vastavalt koolieelse lasteasutuse seaduse § 24² lõikele 2.

2. ÜLDHARIDUS

Ülevaade temaatilise järelevalve läbiviimisest

Merike Olt

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna peaekspert

2006/2007. õppeaastal oli üldhariduse riikliku järelevalve prioriteediks õppenõukogu (edaspidi *ÕN*) pädevus ja tegutsemine. Järelevalve läbiviimisel koguti informatsiooni õppenõukogu tegevuse kohta valimisse kuulunud 68 üldhariduskoolis (edaspidi *valimi kool*) 2005/2006. ja 2006/2007. õa kohta. Seisuga 01.09.2006 oli vabariigis 613 üldhariduskooli.

Õppenõukogu pädevus ja tegutsemine

Prioriteedist lähtuva järelevalve eesmärgiks oli selgitada välja õppenõukogu roll ja tegevus koolis juhtimisfunktsiooni täitmisel ning tegevuse vastavus õigusaktidele.

Kooli õppenõukogu tegevust reguleerib haridusministri 29.05.2000 määrus nr 14 „Kooli õppenõukogu pädevus ja tegutsemise kord” (edaspidi *määrus*). Määruse kohaselt on õppenõukogu ülesanne kooli õppe- ja kasvatustegevuse kindlaksmääramine, analüüsimine ja hindamine ning juhtimiseks vajalike otsuste tegemine. Õppenõukogu tegevust korraldab õppenõukogu esimees, tegevus kavandatakse õppeaasta algul ning kajastatakse üldtööplaanis.

Järelevalve tulemustest selgus, et 2005/2006. õppeaastal oli õppenõukogu tegevus planeeritud 59 (87%) valimi koolis ning 52 (76%) juhul kajastus õppenõukogu tegevus ka kooli üldtööplaanis. Seitsmes koolis oli koostatud õppenõukogu tegevusplaan eraldi plaanina, üheksas koolis oli õppenõukogu tegevus planeerimata. 2006/2007. õppeaastal oli õppenõukogu tegevus planeeritud 97% valimi koolis.

Õppenõukogu koosolekute läbiviimine

Õppenõukogu koosolek kutsutakse kokku vähemalt neli korda aastas, koosolekust osavõtt on õppenõukogu liikmetele kohustuslik, koosolek on otsustusvõimeline, kui sellest võtab osa kaks kolmandikku õppenõukogu liikmetest.

2005/2006. õppeaasta jooksul toimus valimi koolides 542 korralist ja 49 erakorralist õppenõukogu koosolekut. Keskmiselt toimus koolides 8,34 korralist õppenõukogu koosolekut õppeaastas, mis ületab kahekordselt nn

kohustuslike koosolekute arvu. Õppenõukogu liikmete osalus korralistel koosolekutel oli 82,4 %, millega oli täidetud 2/3 liikmete osalemise nõue.

Lisaks korralistele koosolekutele toimus õppeaasta jooksul ka 49 erakorralist koosolekut, milles osales 74,3% õppenõukogu liikmetest. Üldiselt oli märgata tendentsi, et erakorralistel koosolekutel osalemine oli vähemaktiivne.

2006/2007. õppeaastal oli järelevalve toimumise ajaks koolides toimunud 208 õppenõukogu koosolekut: 180 korralist ja 28 erakorralist koosolekut. Õppenõukogu liikmete osalemine koosolekutel oli keskmiselt 80%.

Õppenõukogu koosolekutele kutsutakse vajadusel õpilaskonna esindajaid, lapsevanemaid ja teisi isikuid, samuti on koosolekust õigus osa võtta kooli raamatukoguhoidjal, arstil, hoolekogu esimehel, õpilasesinduse esindajal, kooli pidajal või tema esindajal ning kooli õppe- ja kasvatustegevuse üle riiklikku järelevalvet teostaval ametnikul.

Järelevalve tulemustest selgus, et õppenõukogu koosolekutel osales lisaks õppenõukogu liikmetele ka 91 teist isikut, nendeks olid 16 juhul lapsevanemad, 11 korral kooliarst või meditsiinitöötaja, 11 korral õpilased või õpilaskonna esindaja. Kooli pidaja esindaja, sotsiaaltöötaja ning hoolekogu esindaja osalesid koosolekutel neljal korral. Lisaks eespool nimetatutele oli ühel korral osalenud koosolekutel ka politsei esindaja, koolitaja, maavalitsuse töötaja ja/või projektijuht.

Õpilaste ja lastevanemate koosolekutele kutsumise peamiste põhjustena nimetati õpilaste mitterahuldavat käitumist ja õppeedukust ning koolikohustuse mittetäitmist. Teisi isikuid kutsuti koosolekule seoses muude päevakorras olevate teemadega.

Õppenõukogu koosoleku kohta koostatakse protokoll, milles kajastatakse nii koosolekutel osalemine, koosoleku temaatika, sõnavõttude lühike sisu, kui ka vastuvõetud otsused ja hääletustulemused.

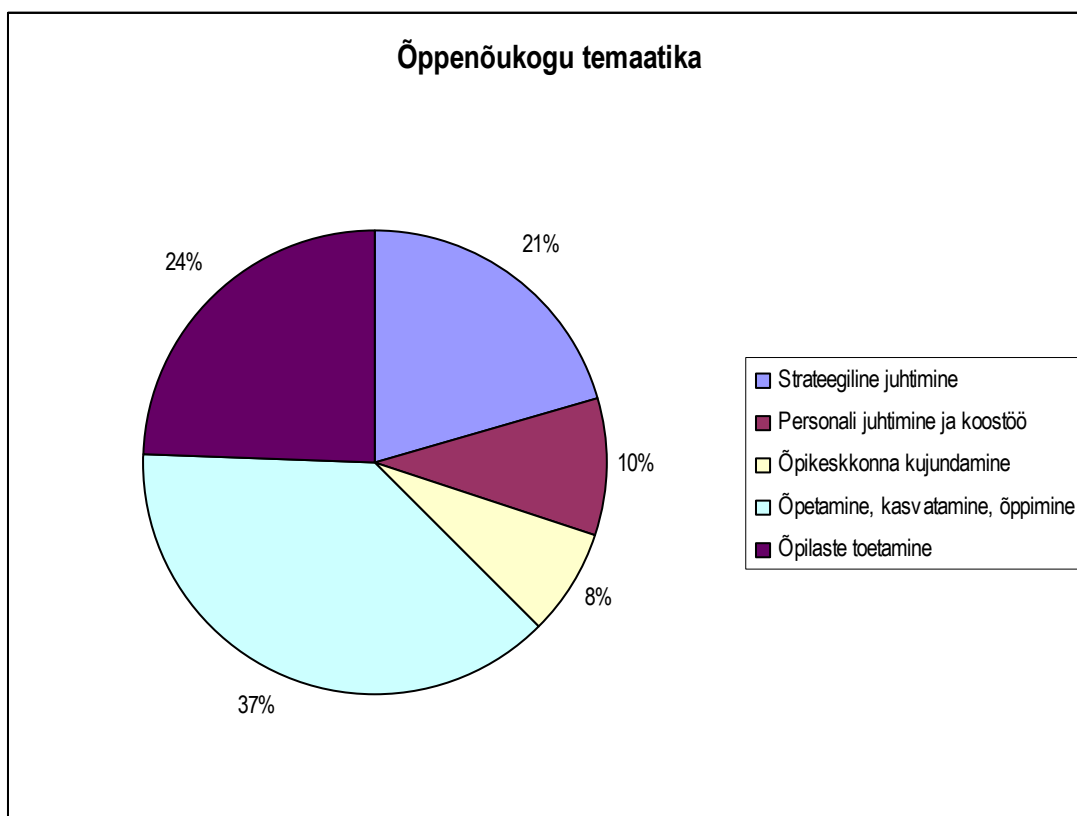
Järelevalve tulemustest selgus, et protokollide vormistamisel oli 84% järgitud kehtestatud nõudeid, ülejäänutel esines puudusi nii vormistamises kui ka õppenõukogu koosoleku sisu ja protseduuride kajastamises. Protokollides ei kajastunud sõnavõtjad, sõnavõttude sisu ja tehtud ettepanekud, puudusid selgelt sõnastatud otsused, hääletamise tulemused, otsuste täitmise tähtajad ja vastutajad, samuti märked eelmise õppenõukogu otsuste täitmise kohta.

Protokollidest ei selgunud, kas kõiki otsuseid hääletati. Vaid 75% otsuste hääletamise tulemused kajastusid protokollides. Protokollides kajastuva informatsiooni kohaselt oli otsuste täitmiseks määratud vastutajad 39% ja otsuste täitmiseks tähtjad 56%. Määrusest tulenevalt korraldab ja kontrollib õppenõukogu otsuste täitmist kooli direktor ja teavitab sellest järgmistel koosolekutel õppenõukogu. Vaid 52% protokollides kajastus informatsioon õppenõukogu otsuste täitmisest teavitamise kohta.

Õppenõukogu osaleb kooli õppe- ja kasvatustegevuse kindlaksmääramises ning analüüsimises

Õppenõukogu temaatika

Õppenõukogu koosolekute temaatika tuleneb õppenõukogu ülesandest olla kooli õppe- ja kasvatustegevuse kindlaksmääraja, analüüsija ja hindaja ning juhtimiseks vajalike otsuste tegija. Järelevalve käigus koguti informatsiooni õppenõukogus käsitletud temaatika kohta. Valimi koolide õppenõukogude protokollide põhjal arutati õppenõukogus järgmiste valdkondade küsimusi ja probleeme (joonis 1).

Allikas: 2006/2007. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 1. Õppenõukogu temaatika.

Õppenõukogu koosolekute päevakorrapunktide moodustasid enam kui kolmandiku (37%) õpilaste õpetamise, kasvatamise ja õppimisega seotud küsimused ja 24% õpilaste toetamisega seotud küsimused. 39% teemadest oli kaudsemalt seotud õppe- ja kasvatustegevuse kindlaksmääramise ja analüüsimisega. 21%

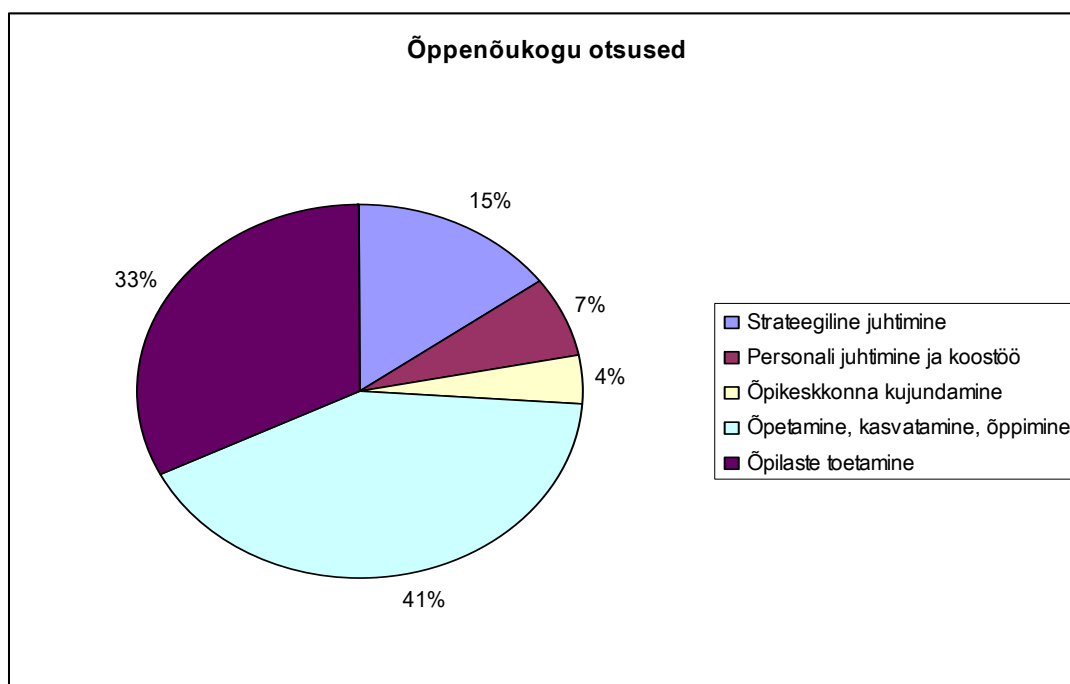
teemadest käsitles strateegilise juhtimise, 10% personalijuhtimise ja koostöö küsimusi ning 8% õpikeskkonna arendamise küsimusi.

Erakorralistel koosolekutel käsitleti õpilaste käitumisprobleeme 10 korral, õpilaste hariduslikest erivajadustest lähtuva õppe korraldamist (koduõppele määramine, individuaalse õppekava rakendamine, nõustamiskomisjoni suunamine, õpilase rehabilitatsioon) 10 korral, järgmisse klassi üleviimist ja kooli lõpetamisega seotud küsimusi viiel korral. Neljal korral arutati õpilase koolist väljaheitmist. Erakorraliste koosolekute päevakorras olid valdavalt õppenõukogu pädevusse kuuluvad küsimused, üksikutel juhtudel oli päevakorda võetud ka pädevusse mittekuuluvaid küsimusi, nt remondi korraldamine.

Õppenõukogu tegevuse vastavus pädevustele

Järelevalve käigus koguti informatsiooni selle kohta, kuidas õppenõukogu rakendab oma töös talle antud pädevusi (tabel 1) ja osaleb otsustusprotsessis.

Õppenõukogu pädevuses on teha otsuseid, mis on seotud kooli õppe- ja kasvatustegevuse korralduse ning juhtimisega, hariduslike erivajadustega õpilaste õppe korraldamisega, õpilaste hindamise ja järgmisse klassi üleviimisega ning eksamite ja kooli lõpetamisega. Enim rakendati pädevusi seoses õppe- ja kasvatustegevuse ning hariduslike erivajadustega õpilaste õppe korraldamisega. Õpilaste toetamise, õpetamise, kasvatamise ja õppimise korraldamisega seotud otsused moodustasid 75% kõikidest vastuvõetud otsustest. Valimi koolide õppenõukogu teematikat ja valdkonniti tehtud otsuseid kajastavad joonised 1 ja 2.

Allikas: 2006/2007. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtteid

Joonis 2. Õppenõukogu otsused.

Õppenõukogu protokollidest selgus, et kõige rohkem oli tehtud õpilaste parandusõpperühma suunamise otsuseid. Parandusõppe rühma suunati 1259 õpilast, EHISe andmetel oli parandusõppe rühmades kokku 827 õpilast. Seega EHISes kajastus vastav info vaid 66% õpilaste puhul. Individuaalset õppekava otsustati rakendada 602 õpilasele ja koduõpet 147 õpilasele. Individuaalse õppekava rakendamise peamisteks põhjusteks olid 358 õpilase puhul hariduslikud erivajadused, sh vajadus rakendada lihtsustatud õppekava või toimetuleku õppekava 201 õpilasele, õpiraskused 113 korral, edasijõudmatus üksikutes õppeainetes 51 korral, põhjuseta puudumised 40 korral ja terviseprobleemid üheksal korral. Kaheksal korral oli järelevalve tulemustes nimetatud ka individuaalse õppekava rakendamist uusimmigrantidele ja muu koduse keelega õpilastele ning kuuel korral seoses lisa-aasta rakendamisega. Ainult ühel korral nimetati individuaalse õppekava rakendamise põhjusena õpilase andekust ja lapsevanema soovi. Lapsevanema soovil otsustati rakendada koduõpet 19 ja tervislikel põhjustel 128 õpilasele. EHISe andmetel oli individuaalse õppekava järgi õppijaid 419 ning koduõppel 119 õpilast. Erinevused õppenõukogu protokollides kajastuva informatsiooni ja EHISe kannete vahel oli 19 – 34%.

Tabel 1

Õppenõukogu pädevuste rakendamine

Pädevus	Õpilaste arv protokollide põhjal	Õpilaste arv EHISes	Vastavus EHISega %-des
Koduõppe rakendamise ja korralduse otsustamine	147	119	81
Kasvatusraskustega õpilaste klassi suunamine	52	55	105
Individuaalse õppekava rakendamine	602	419	70
Parandusõppele viidavate õpilaste nimekirjade kinnitamine	1259	827	66
Täiendavale õppetööle jätmine	717	X	X
Klassikursust kordama jätmine	267	X	X
Koolist väljaheitmine	286	250	87
Õpilaste tunnustamine	1043	X	X

Allikas: 2006/2007. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Õppenõukogu otsused

Kõikidel toimunud koosolekutel võeti vastu 2876 otsust, millest 75% olid vastu võetud lihthääletamusega ja 25% otsustest olid vastu võetud hääletamata. Seoses õppe- ja kasvatustegevuse korralduse ning juhtimisega on õppenõukogu pädevusse antud rea koolikorralduslike dokumentide läbiarutamine, heakskiitmine ning kinnitamine. Heakskiitmise ja kinnitamise otsused ei vaja vastutajate ja täitmise tähtaegade määramist. Järelevalve tulemustest selgus, et vaid 39% õppenõukogus vastuvõetud otsuste täitmiseks olid määratud

vastutajaid ja 56% otsuste täitmiseks tähtajad. Vastutajate ja tähtaegade mittemääramise peamise põhjendusena nimetati koolijuhi ainuvastutust otsuste täitmise eest.

Õppenõukogu tegutsemise korra kohaselt kuuluvad õppenõukogu otsused avalikustamisele koosolekule järgneval tööpäeval ning otsuste täitmist korraldab ja kontrollib direktor ning teavitab sellest järgmistel koosolekutel õppenõukogu.

Järelevalve tulemustest selgus, et vastuvõetud otsused avalikustati õpetajate toa stendil. Otsuste täitmisest teavitamine kajastus 52% õppenõukogu protokollis.

2006/2007. õppeaastal üldhariduskoolides teostatud riikliku järelevalve tulemustest lähtuvalt nimetati järelevalve läbiviijate poolt kümme peamist õppenõukogu tegevuse tugevust ja parendust vajavat tegevust ning toodi välja enim eiratud määruse sätted, millest annab ülevaate tabel 2.

Tabel 2

Õppenõukogu tegevuse tugevused ning parendusvaldkonnad

Õppenõukogu tegevuse tugevused	Tegevuses vajab parendamist	Enim eiratud määruse sätted
Koosolekute ettevalmistamisel, kokkukutsumisel ja läbiviimisel kehtiva korra järgimine	Otsuste vastuvõtmine lihthäälteenamusega	§ 8 lg 1 (2/3 liikmete osalemine koosolekul)
Koosolekute toimumise kajastumine üldtööplaanis	Otsuste täitmise eest vastutajate määratlemine	§ 8 lg 8 (koosoleku protokollil nõuetekohane vormistamine)
Temaatika seostamine õa eesmärkide ja põhiprotsessidega	Koosolekutel osalemine	§ 9 lg 4 (otsuste täitmise korraldamine ja kontrollimine)
Otsuste täitmise tagamine ja täitmisest teavitamine	Otsuste täitmise tähtaegade määratlemine	§ 4 lg 6 (õa lõpul õppe- ja kasvatustegevuse tulemustele hinnangu andmine)
Õppenõukogu liikmete osalemine koosolekutel	Protokollide vormistamine	§ 8 lg 7 (oma arvamuse avaldamine ja ettepanekute tegemine)
Kooli lõpetamise ja eksamitega seotud küsimuste lahendamine	Õppe- ja kasvatustegevuse sisuline analüüsimine	§ 10 lg 1 (õpilase mitterahuldava käitumise arutelul lapsevanema osalemine)
Otsuste vastuvõtmine lihthäälteenamusega	Otsuste sõnastamine ning juriidiliste ja faktiliste aluste märkimine	§ 9 lg 1 (otsuste vastuvõtmine lihthäälteenamusega)
Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise ja juhtimisega seotud pädevuste rakendamine	Otsuste täitmisest teavitamine	§ 9 lg 3 (otsuste avalikustamine)
Hariduslike erivajadustega õpilaste õppega seotud pädevuste rakendamine	Temaatika lähtumine õppenõukogu pädevustest	§ 1 (tegevuses õppenõukogu ülesandest lähtumine)
Õppenõukogu otsuste mittevaidlustamine	Temaatika lähtumine õppeaasta eesmärkidest	§ 3 lg 2 (õppenõukogu tegevuse kavandamine)

Allikas: 2006/2007. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Kokkuvõte ja järeldused

Järelevalve tulemustest selgusid järgmised asjaolud:

- Õppenõukogu tegevus oli planeeritud 92% valimi koolides.
- Õppenõukogu koosolekuid kutsuti kokku enam kui neli korda õppeaastas.
- Õppenõukogu liikmete koosolekutel osalemine oli keskmiselt 82%.
- Vähemaktiivselt osaleti erakorralistel koosolekutel.
- Õppenõukogu koosolekutele kutsuti ka õpilasi, lapsevanemaid ja kooli töötajaid.
- Õppenõukogu koosolekute kohta koostatud protokollidest vastas kehtestatud nõuetele 84%.
- Otsuste, otsuste täitmise tähtaja ja vastutaja mittekajastumine oli protokollides enim märgitud puudusteks.
- Otsuste hääletamine kajastus vaid 75% protokollides.
- Õppenõukogu liikmeid teavitati järgmistel koosolekutel 52% otsuste täitmisest.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kindlaksmääramise või korraldamisega olid otseselt seotud 61% õppenõukogu koosolekute päevakorrapunktidest.
- Õppenõukogu tegi enim hariduslike erivajadustega õpilaste õppe toetamise korraldamise ning hindamise, järgmisse klassi üleviimise ja kooli lõpetamise otsuseid.
- Õppenõukogu poolt õpilastele tugimeetmete rakendamise otsuste arvu ja EHISes tugimeetmete rakendamist kajastava informatsiooni erinevus oli 19 – 34%.

Järelevalve tulemustest võib järeldada, et:

- Õppenõukogu tegevus on planeeritud.
- Õppenõukogu on oma tegevuses lähtunud talle antud pädevustest.
- Enamus vastuvõetud otsustest on seotud õpilaste toetamise ning õppe- ja kasvatustegevuse kindlaksmääramise ning korraldamisega.
- Õppenõukogu osalemine õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimises, hindamises ning juhtimiseks vajalike otsuste tegemises on tagasihoidlik.
- Koosolekute läbiviimisel ja otsuste vastuvõtmisel ei ole alati järgitud õigusaktides sätestatud korda.

Järelevalve tulemusi arvestatakse haridusministri 29.05.2000 määruse nr 14 "Õppenõukogu pädevus ja tegutsemise kord" muutmisel.

Ülevaade üksikküsimustes läbi viidud järelevalvest

Kaspar Kreegimäe

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna ekspert

2006/2007. õppeaastal teostasid maavalitsuste inspektorid järelevalvet üksikküsimuses (järelkontroll ettekirjutuste täitmise üle) 16 üldhariduskoolis. Järelevalve tulemustest selgus, et koolide poolt oli järelevalve toimumise ajaks täidetud 79% ettekirjutustest. Osaliselt täidetud ettekirjutused (21%) ei olnud järelkontrolli läbiviimise ajaks veel kooli või kooli pidaja pool täies ulatuses täidetud, kuid nende täitmisega tegeldi.

Koolide arv	Ettekirjutuste arv	Täidetud ettekirjutuste arv	Osaliselt täidetud ettekirjutuste arv	Ettekirjutuste täitmise %
16	77	61	16	79,2

Allikas: 2006/2007. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakond viis 2006/2007. õppeaastal läbi tervikliku järelevalve kolmes eraüldhariduskoolis, et kontrollida koolitusloa taotlemiseks esitatud dokumentide ja koolide reaalse õppe- ja kasvatustöö vastavust. Järelevalve viidi läbi Narva Õigeusu Humanitaargümnaasiumis, Tartu Kristlikus Põhikoolis ja Püha Miikaeli Kolleegiumi Põhikoolis. Riikliku järelevalve tulemusena selgus, et koolide õppe- ja kasvatustegevus üldjuhul vastas koolitusloa taotlemiseks esitatud dokumentidele ja õigusaktides kehtestatud nõuetele. Puudusi esines kooli õppenõukogu ja kooli nõukogu tegevuse dokumenteerimisel ning kohustuslike õppe- ja kasvatusalaste dokumentide pidamisel ja täitmisel, samuti esines puudujääke kooli juhtorganite (õppenõukogu ja nõukogu) tegevuses. Riikliku järelevalve käigus tehti koolidele ja kooli pidajatele kokku 18 ettekirjutust. Koolid on HTMi teavitanud ettekirjutuste täitmisest.

Järelevalvet üksikküsimuses kodanike avalduste alusel viisid Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna ametnikud läbi kahes munitsipaalüldhariduskoolis - Tartu Puškini Gümnaasiumis ja Kohtla-Järve Järve Gümnaasiumis. Järelevalve tulemusena tehti Kohtla-Järve Järve Gümnaasiumi direktorile ja Kohtla-Järve Linnavalitsusele kuus ettekirjutust ja kaks ettepanekut. Kool ja kooli pidaja on HTMi teavitanud nimetatud ettekirjutuste ja ettepanekute täitmisest.

Eespool nimetatud riikliku järelevalve õienditega saab lähemalt tutvuda Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel aadressil <http://www.hm.ee/index.php?044666>.

Kokkuvõte 2007. aasta riigieksamite tulemuste vaidlustamisest

Annaliisa Ainsalu

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna ekspert

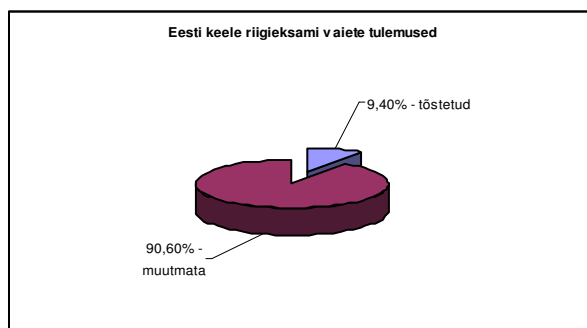
Riigieksamitulemuse vaidlustas 2007. aastal **576 eksaminandi**, aasta tagasi oli vaidlustajaid 579, kaks aastat tagasi 688. Võrreldes möödunud aastatega suuri kõikumisi vaidlustajate arvus ei ole. Vaiete arvu stabiliseerumise üks põhjus võib olla see, et koolilõpetajad kaaluvad vaide esitamise mõttekust, sest vaidlustamine võib lõppeda ka hinde langetamisega.

Eesti keele kirjand

Apellatsioonide esitati kõige rohkem eesti keele kirjandis. Aastaid on apelleeritud kõige sagedamini just eesti keele kirjandi tulemusi, sest kirjandit kirjutavad kõik riigieksamite sooritajad ning see on sisseastumisel üks tähtsamaid eksameid, samas on kirjandi hindamine ka kõige subjektiivsem.

Eesti keele kirjandit kirjutas **10 225** eksaminandi. Nendest **288**, s.o **2,8%** eksaminandidest (protsent on olnud täpselt sama 2005. a ja 2006. a) ei olnud oma tulemusega rahul ja vaidlustasid selle.

Vaidlustatud tulemusi muudeti kokku **27** juhul, s.o **9,4%** vaietest (12,4% 2005. a ja 14% 2006. a). Kõikidel juhtudel eksamitöö hinnet tõsteti. Ülejäänud tulemused jättis komisjon muutmata.

Joonis 1. Eesti keele riigieksami vaiete tulemused.

Eesti keele kirjandi tulemust tõsteti **27** juhul **2 – 6** punkti. Kõige enam tõsteti tulemust hea sisu tõttu, samuti stiili ja ülesehituse arvelt.

Vaidlustajate hulgas oli **172** eksaminandi, s.o **59,7%**, kelle eksamitööd oli hinnatud vähema kui 20 punktiga. Neist **21** tööd otsustati hinnata 20 punkti ja enama vääriliseks. Rohkem kui 85-punktilisi tulemusi apelleeriti **4** juhul, kõikidel juhtudel jäeti tulemused muutmata.

Vene keele kirjand

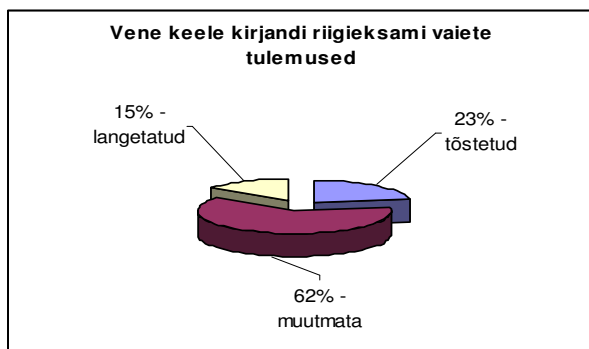
Vene keele kirjandit kirjutas **3581** eksaminandi. Neist **53**, s.o **1,48%** eksaminandidest (2,9% 2005. a ja 1,59% 2006. a) ei olnud saadud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Tulemust muudeti **20** juhul, s.o **37%** (16,7% 2005.a ja 31% 2006.a). Vaietest **12** korral tulemust tõsteti ja **kaheksal** korral langetati. Ülejäänud tulemused jättis komisjon muutmata.

Tulemusi tõsteti **1 – 9** punkti võrra. Kokku vaidlustati **16** eksamitööd s.o **30,2%**, mis jäid alla 20 punkti. **Kuuel** eksaminandil võimaldas tulemuse tõstmise vajaliku hindepiirini jõuda.

Eksamitulemust langetati **kaheksal** korral **3 – 10** punkti võrra. Komisjon jõudis otsusele, et **kolme** eksaminandi tööd on Internetist maha kirjutatud, ning langetas kõikidel juhtudel tulemust 0 punktini.

Kõrgeim apelleeritud eksamitulemus oli 70 punkti.

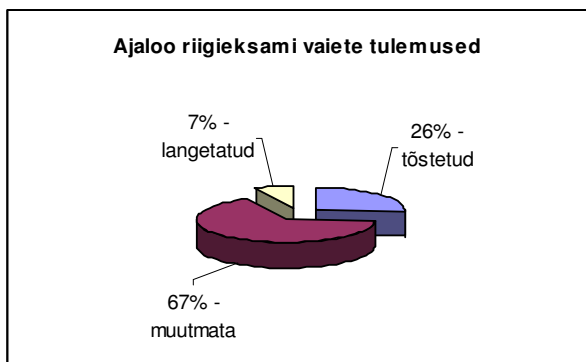
Joonis 2. Vene keele kirjandi riigieksami vaiete tulemused.

Ajaloo riigieksam

Ajaloo riigieksamit sooritasid **2171** eksaminandi. Nendest **43**, s.o **1,9%** eksaminandidest (2,6% 2005. a ja 1,24% 2006. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

11 eksamitöö puhul tulemust tõsteti **1 – 6** punkti võrra ja **kolmel** korral langetati **1 – 3** punkti võrra. Ülejäänud **29** eksamitöö tulemused jättis komisjon muutmata. Kokku vaidlustati **13** tööd, mis oli hinnatud enama kui 80 punktiga, neist otsustati tõsta **kuue** tulemust. Kõrgeim apelleeritud eksamitulemus oli 91 punkti, mis jäeti muutmata.

Vaidlustajate hulgas oli **kuus** eksaminandi, kelle eksamitööd oli hinnatud vähem kui 20 punktiga. Kahel juhul langetati tulemust veelgi.

Joonis 3. Ajaloo riigieksami vaiete tulemused.

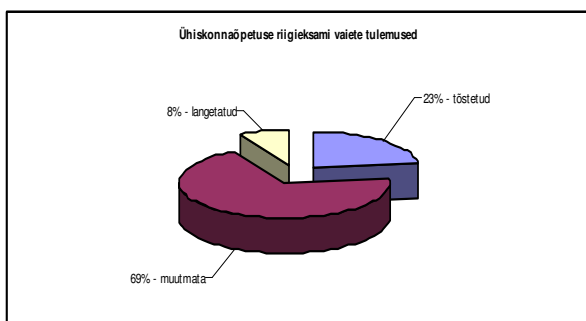
Ühiskonnaõpetuse riigieksam

Ühiskonnaõpetuse riigieksami sooritajaid oli **5284**. Neist **26**, s.o **0,49%** eksaminandidest (0,6% 2005. a ja 0,44% 2006. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Vaidlustatud tulemusi muudeti kokku **kaheksal** juhul, s.o **30,7%**. **Kuue** eksamitöö hinnet tõsteti **1 – 7** punkti võrra ning **kahel** juhul langetati tulemust **2 – 6** punkti võrra.

Kokku oli vaidlustajate hulgas **ühheksa** eksaminandi, kelle eksamitöö tulemus oli algselt vähem kui 20 punkti. Neist kahel juhul aitas hindeparandus eksami positiivselt sooritatuks lugeda. Kõrgeim apelleeritud eksamitulemus oli 80 punkti.

Ka eelnevatel aastatel on just ühiskonnaõpetuse riigieksami tulemusi palju muudetud, näiteks 2006. aastal muudeti tulemust 26% vaidlustajatest.

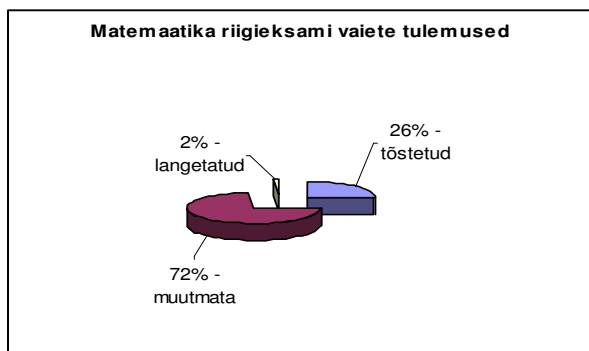

Joonis 4. Ühiskonnaõpetuse riigieksami vaiete tulemused.

Matemaatika riigieksam

Matemaatika riigieksamit sooritasid **5513** eksaminandi. Neist **66**, s.o **1,1%** eksaminandidest (1% 2005. a ja 1% 2006. a) ei rahuldunud oma tulemusega ja vaidlustasid selle.

Vaidlustatud tulemust muudeti **18** juhul, s.o **28%** - tõsteti **17** korral ja langetati **ühel** juhul. **15** korral tõsteti tulemust **1 – 5** punkti. **Kolmel** korral tõsteti tulemust **11 – 19** punkti. Kokku esitas apellatsiooni **44** eksaminandi, s.o **66,7%**, kelle töö oli hinnatud vähema kui 20 palliga. Neist **kuuel** juhul aitas hindeparandus eksami positiivselt sooritatuks lugeda.

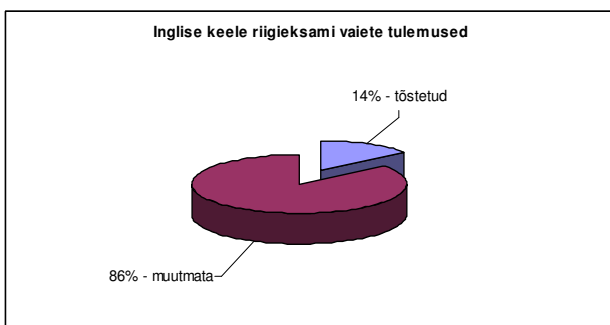

Joonis 5. Matemaatika riigieksami vaiete tulemused.

Inglise keele riigieksam

Inglise keele riigieksamit sooritasid **9696** eksaminandi. Neist soovis oma tulemust vaidlustada **14**, s.o **0,14%** (0,13% 2005. a ja 0,27% 2006. a). Vaiete lahendamisel tõsteti tulemust **kahe** eksamitöö puhul, s.o **14%**. Hinnat tõsteti **1 – 2** punkti.

Kõige kõrgema hindegaga vaidlustatud inglise keele eksamitöö oli 81 punkti. 5 eksaminandi, kelle töö oli hinnatud vähema kui 20 palliga, esitasid vaide – ainult 1 õpilase eksamitöö tulemust tõsteti, mis võimaldas ka vajaliku hindepiirini jõuda.

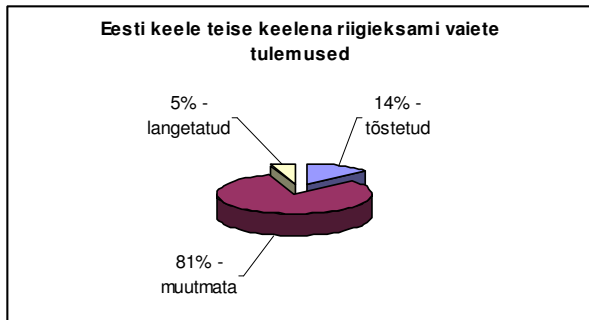
Joonis 6. Inglise keele riigieksami vaiete tulemused.

Eesti keele kui teise keele riigieksam

Eesti keele kui teise keele riigieksamit sooritasid **4834** eksaminandi. Nendest **37**, s.o **0,76%** eksaminandidest (0,7% 2005. a ja 0,92% 2006. a) ei olnud oma tulemusega rahul ja vaidlustasid selle.

Vaidlustatud tulemusi muudeti **seitsmel** juhul. **Viiel** korral tõsteti hinnet **1 – 2** punkti ja **kahel** korral langetati **2 – 3** punkti.

Kuus eksaminandi, kelle töö oli hinnatud vähema kui 20 palliga, esitasid vaide, ainult **ühel** juhul võimaldas see vajaliku hindepiirini jõuda.

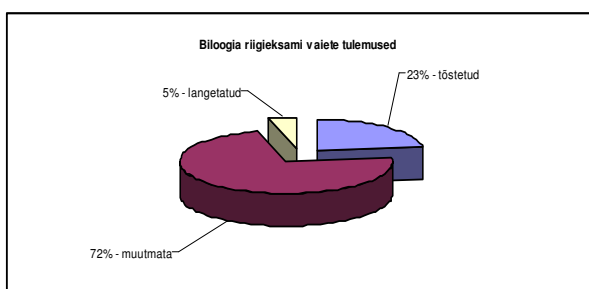
Joonis 7. Eesti keele kui teise keele riigieksami vaiete tulemused.

Bioloogia riigieksam

Bioloogia riigieksamit sooritasid **3669** eksaminandi. Neist **22**, s.o **0,5%** eksaminandidest (0,4% 2005. a ja 0,4% 2006. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Viie töö puhul rahuldati vaide vaidlustaja kasuks **1 – 2** punktiga ja **ühe** töö puhul vaidlustaja kahjuks.

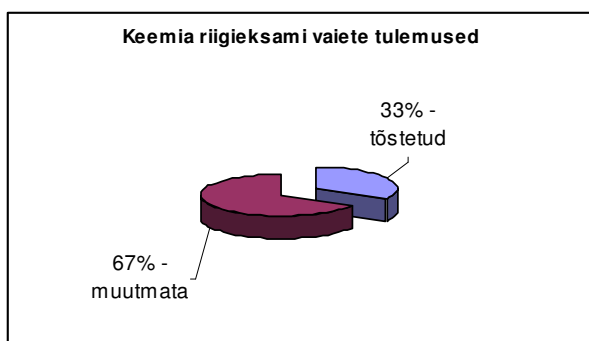
Kokku esitas apellatsiooni **kaks** eksaminandi, kelle töö oli hinnatud vähema kui 20 palliga. Enam kui 85-punktilisi tulemusi apelleeriti **ühel** juhul.

Joonis 8. Bioloogia riigieksami vaiete tulemused.

Keemia riigieksam

Keemia riigieksamit sooritasid **2276** eksaminandi. Neist **12**, s.o **0,52%** (0,08% 2005. a ja 0,47% 2006. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide. Ekspertid vaatasid vaidlustatud tulemusega eksamitööd läbi ja leidsid, et **nelja** eksaminandi tööd on võimalik tõsta **1 – 5** punkti võrra.

Joonis 9. Keemia riigieksami vaiete tulemused.

Geograafia riigieksam

Geograafia riigieksamit sooritas **7132** eksaminandi. Eksamitulemuste kohta laekus **13** vaiet, s.o **0,18%** eksaminandidest (0,4% 2005. a ja 0,2% 2006. a).

Apellatsioonikomisjoni otsuse kohaselt muudeti kahe õpilase eksamiöö tulemust. **Ühe** eksaminandi tulemus paranes **kahe** punkti võrra ja ühe eksaminandi tulemus halvenes **kahe** punkti võrra. Ülejäänud tulemused jäeti muutmata. **Nelja** tulemust vaidlustanud eksaminandi eksamitööd oli hinnatud vähema kui 20 punktiga, neist kellegi tulemust ei muudetud.

Vene keele riigieksam

Vene keel kui võõrkeele riigieksami sooritas **471** eksaminandi. Eksamitulemuste kohta laekus **kaks** vaiet, s.o **0,4%**. Mõlemad otsustati jätta muutmata. Eelneval kahel aastal ei ole vene keele riigieksamit soovitud vaidlustada.

Eksamitulemusi ei vaidlustatud järgmistes õppeainetes: füüsika, prantsuse ja saksa keel.

Kokkuvõte

Apellatsioone esitati kõige rohkem eesti keele kirjandi puhul. Prantsuse keele, saksa keele ning füüsika riigieksamite tulemusi ei apelleeritud. Tallinna koolidest saadeti 202 vaiet ehk **35%** ja Tartu koolidest 60 apellatsiooni ehk **10%** kõigist apellatsioonidest.

Riigieksamite apellatsioonikomisjon jättis enamuse vaidlustatud tulemustest samaks. Kokku muudeti tulemust **109** korral (2006. aastal muudeti tulemust 105 korral), s.o **18,9%** apelleerijatest (2006. a ja 2005. a oli 18%). Hinnet tõsteti **91** ja langetati **18** korral.

Alla 20 punktiseid tulemusi apelleeriti **267** juhul, s.o **46,3%** vaidlustajatest. Neist muudeti **48**, s.o **17,9%** (tõsteti 42, langetati 6). Üle 85 punkti saanud tulemusi vaidlustati **37** juhul, s.o **6,3%**. Neist kõige enam ajalugu – **9** korda. Vaidlustatud tulemustest, mis olid üle 85 punkti, muudeti **13** tulemust, kõikidel juhtudel hinnat tõsteti.

Kõige kõrgem apelleeritud eksamitulemus oli 91 punkti (ajalugu), kuid see jäi samaks. Vaidlustatud tulemustest madalaim oli **null** punkti (eesti keele kirjand), kuid ka see jäi muutmata.

Vaidlustatud tulemustest ei langetatud ühtki (st tõsteti või jäeti samaks) inglise keeles, keemias, eesti keele kirjandis ja vene keeles (võõrkeelena).

Ülevaade õpitulemuste siseriiklikust välishindamisest

Aimi Püüa

Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse üldhariduse õppekavade ja eksamite osakonna juhataja

Õpitulemuste välishindamise süsteemi moodustavad gümnaasiumi riigeksamid, ühtlustatud küsimustega põhikooli lõpueksamid ning tasemetööd kolmanda ja kuuenda klassi lõpus.

Õpitulemuste koolivälise hindamisega tagatakse hindamise objektiivsus ja ühtsus, saadakse võimalus õpitulemusi võrrelda. Haridussüsteemi tervikust lähtuv hindamine loob ühtse aluse hariduspoliitiliste otsuste tegemiseks, loob võimaluse avastada probleeme ja uuringute käigus leida nende põhjused. Teiseks ei loeta Euroopa haridusruumis, kus ka Eesti paikneb, heaks tavaks olukorda, mil kool koostab ise õppekava, õpetab selle järgi, hindab ise oma töö tulemuslikkust ja annab ise välja haridust tõendava tunnistuse.

Õpitulemuste välishindamist korraldab Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Õpitulemuste välishindamise eesmärk on hinnata põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust kooliastme lõpus, anda koolile ning õpetajatele võimalus hinnata oma õpilaste õpitulemusi üleriigilisel taustal ning suunata tasemetööde ja põhikooli lõpueksamite kaudu õppeprotsessi sisu ja vormi. Üleriigiliste tasemetööde ja põhikooli lõpueksamitega hinnatakse ka õpilase suutlikkust oma teadmisi ja oskusi reprodutseerida, neid uues olukorras rakendada ja teistes ainetes õpituga seostada.

Gümnaasiumi lõpetamiseks peab õpilane sooritama viis eksamit, millest vähemalt kolm peavad olema riigeksamid. Kaks eksamit võib õpilane sooritada koolieksamina, kuid soovi korral võib ta ka kõik viis lõpueksamit valida riigeksamite hulgast. Riigeksameid valmistatakse ette 14 õppeaines. Eesti ja vene keele (kirjand) riigeksam on kõigile kohustuslik. Vene õppekeelega gümnaasiumilõpetajale on kohustuslik eesti keel teise keelena. Gümnaasiumilõpetaja saab teiste riigeksamitena valida matemaatika, füüsika, keemia, ajaloo, ühiskonnaõpetuse, bioloogia, geograafia, inglise keele, saksa keele, prantsuse keele ja vene keele võõrkeelena.

Kuni 2002. aastani ei olnud riigeksamil läbisaamispääri, st eksami positiivseks sooritamiseks ja gümnaasiumi lõpetamiseks oli vaja saada 1 punkt. 2002. aastal viidi sisse eksamisooritamise 20 punkti alampääri. Hindepääri sisseviimist soovisid õpetajad ja koolijuhid ning kardeti ka, et eksamikünnise puudumine devalveerib gümnaasiumiharidust ja soosib nõrgemate õpilaste pealiskaudset suhtumist õppetöösse. Riigeksamitööid hindavad riiklikud hindamiskomisjonid 100 palli skaalal.

Põhikooli lõpueksamid on ühtlustatud küsimuste ja ülesannetega koolieksamid 14 õppeaines. Põhikooli lõpetamiseks sooritab õpilane kolm lõpueksamit. Eesti keele või eesti keel teise keelena, vene õppekeelega koolis ning matemaatika põhikooli lõpueksam on kohustuslikud eksamid. Kolmanda põhikooli lõpueksami valib

õpilane, mistõttu saab teha üldistusi ka õpilaste õppeainete eelistuste kohta. Enamvalitud põhikooli lõpueksamained on igal aastal inglise keel, bioloogia ja geograafia. Erinevalt riigeksamitest hindab põhikooli lõpueksamatöid kooli lõpueksamikomisjon viiepallisüsteemis. Põhikooli lõpueksameid, erinevalt riigeksamitest, hindab kooli hindamiskomisjon.

Tasemetööde esmaülesanne on hinnata riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust kooliastme lõpus, õpilase suutlikkust oma teadmisi ja oskusi reprodutseerida, neid rakendada ja teistes ainetes õpituga seostada. Üleriigilised tasemetööd on igal aastal 3. ja 6. klassis eesti ja vene keeles ning matemaatikas. Kolmas õppeaine määratakse igal aastal uuesti. Nii on kooliastme õpitulemuste saavutatust kontrollitud veel loodusõpetuses, eesti keeles teise keelena, ajaloos, inglise ja saksa keeles, vene keeles võõrkeelena, prantsuse keeles ja 2007. aasta kevadel esmakordselt ka muusikaõpetuses.

Üleriigilisi tasemetöid hindavad aineõpetajad hindamisjuhendi alusel ning tasemetöö hinne on õpilasel võrreldav ühe kontrolltöö hindega.

Üleriigilisest muusikaõpetuse 6. klassi tasemetööst

Inge Raudsepp

Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse kunstiainetes peaspetsialist

2. mai 2007 on eesti koolimuusika ajaloos tähelepanuväärne – esimest korda toimus tasemetöö muusikaõpetuses. Kui 6. klassi tasemetöö matemaatikas ja eesti keeles/vene keeles oli ette teada, siis kolmas – muusikaõpetus avalikustati 16. märtsil 2007. Seega võime oletada, et kuna tasemetöö ei olnud ette teada (selleks valmistumine muusikatundides ei kestnud mitu veerandit), kajastavad tasemetöö tulemused üsna objektiivselt 6. klassi õpilaste muusikaliste teadmiste ja oskuste taset. Märkimata ei saa jätta ka muusikaõpetajate suurt koormust seoses 2007. aasta noorte laulupeoks ettevalmistamisega. Nii nagu laulupidu igati õnnestus, olid ka 6. klassi õpilaste tasemetöö tulemused head. Kiitus õpetajatele tubli töö eest!

Kuna muusikaõpetuse tasemetöö toimus esimest korda, eeldas see hoolikat ettevalmistamist, seda nii ülesannete sisu koostamisel kui ka töö läbiviimisel. Esikohale asetis info jagamine nii õpetajatele, õpilastele aga ka lapsevanematele. Õpetajatele korraldatud kahel teabepäeval (Tartus ja Tallinnas) tutvustati tasemetöödega seonduvaid üldisi lähtekohti ja kavandamist ning esitleti näidisülesandeid. Infot võis leida ka REKKi ja Eesti Muusikaõpetajate Liidu veebilehelt, tasemetöö põhimõtteid ja läbiviimist tutvustati ka Õpetajate Lehes ilmunud artiklis.

Kindlasti aitas tasemetöö edukale läbiviimisele nii sisu kui ka korralduse mõttes kaasa üleriigilise muusikaõpetuse olümpiaadi korraldamise kogemus 2002., 2004., 2006. aastal. Sellele kogemusele toetus ka tasemetöö sisu ja läbiviimist ettevalmistav töögrupp.

Missugused on üldhariduskoolide 6. klasside õpilaste muusikalised teadmised ja oskused 2007. aastal? Missugused teemad valmistavad raskusi? Missugused teemad tuleks esikohale seada õpetajate täienduskoolituses? Milliseid didaktilis-metoodilisi õppematerjale vajavad õpetajad? Kuidas arvestada tasemetöö analüüsi tulemusi ainekava-alases arendustegevuses? jne Neile küsimustele andiski vastuse tasemetöö analüüs, mille koostas Inglise Kolledži muusikaõpetaja Liivi Urbel ning mille andmeid on kasutatud ka käesolevas ülevaates.

Tasemetöö sisust

Tasemetöös osalesid eesti õppekeelega üldhariduskoolid, valimisse kuulus 85 kooli ning tasemetööd tegi 1447 õpilast. Töö sooritamiseks oli ette nähtud 45 minutit.

Tasemetöös kasutatavaid analoogilisi küsimusi testiti eelnevalt mitmetes koolides – õpilased tulid nende lahendamiseks edukalt toime.

Tasemetöö oli koostatud kahes võrdse raskusastmega variandis (A-rühm ja B-rühm), mis erinesid teineteisest küsimuste sisu ja tööülesannete poolest. Mõlemas variandis oli 15 kohustuslikku ja kaks lisaülesannet. Tasemetöö küsimuste koostamisel lähtuti kehtiva põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava eesmärkidest ning muusikaõpetuse ainekava II kooliastme, 6. klassi lõpetajale esitatud õpitulemustest.

Ühelt poolt kontrolliti tasemetööga kooliastme lõpetamiseks vajaliku ainepädevuse omandatust: suutlikkust teadmisi reprodutseerida, neid uues olukorras rakendada ja seostada teistes ainetes õpituga. Teiselt poolt aga ka muusikalisi teadmisi ja oskusi: funktsionaalset muusika kuulamise oskust (6 ülesannet), muusikateoreetiliste teadmiste rakendamise oskust (8 ülesannet) ja üldist muusikalist silmaringi (1 ülesanne).

Muusika kuulamise ülesannete lahendamine näitas õpilaste funktsionaalset kuulamise oskust. Ülesannete lahendamisel tuli õpilastel kasutada omandatud muusikaalaseid teadmisi: näiteks eristada polkat, valssi, marssi; seostada dünaamika termineid kuulatava muusikaga; tunda kõla järgi muusikainstrumente ja eesti rahvapille; eristada duur- ja moll- helilaadi, hääle- ja kooriliike jm.

Tasemetöö sujuvaks läbiviimiseks tuli õpetajal eelnevalt läbi kuulata CDle salvestatud muusika. Muusikaõpetuse üleriigilise tasemetöö läbiviimine koolides eeldas kvaliteetse muusika kuulamise keskuse olemasolu. Muusika kuulamise ülesannete lahendamiseks oli arvestatud ca 15 minutit. Kõiki ülesandeid kuulati kaks korda ning iga ülesanne oli ka CDle salvestatud kaks korda. Mõlemad rühmad kuulasid sama muusikat, vastasid aga erinevatele küsimustele.

Muusikateoreetiliste ülesannete lahendamine näitas õpilaste muusikalise kirjaoskuse taset ning muusikaliste teadmiste kasutamise oskust. Näiteks absoluutkõrgusega helide, kõrgendus- ja madaldusmärkide, kuni ühe võtmemärgiga helistike, taktimõõdu, vältuste ja rütmifiguuride ning pauside, tempo ja dünaamikaga seotud mõistete tundmist ja kasutamisoskust, muusikainstrumentide ja eesti rahvalaulu tundmist.

Tasemetöö lisaülesandeid oli kaks ning neid võis lahendada hakata siis, kui kohustuslikud ülesanded olid lahendatud ja üle kontrollitud. Lisaülesannete lahendamine ei mõjutanud tasemetöö hinnet: neid võis õpetaja hinnata eraldi hindegaga, kandes selle klassipäevikusse.

Tasemetöid parandasid ja hindasid aineõpetajad koolides REKKi poolt koostatud tasemetöö läbiviimise ja hindamisjuhendi alusel. Maksimaalne punktisumma oli 50 ning vastavalt saadud punktidele kujunesid hinded järgmiselt¹:

45 – 50 punkti (90 – 100%) – hinne „5”

¹ Alus: haridus- ja teadusministri 16.11.2006 määrus nr 41 "Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord".

35 – 44 punkti (70 – 89 %) – hinne „4”

23 – 34 punkti (45 – 69 %) – hinne „3”

10 – 22 punkti (20 – 44 %) – hinne „2”

0 – 9 punkti (0 – 19%) – hinne „1”

Muusika kuulamise eest oli võimalik saada 18 punkti, muusika-alaste teadmiste ja oskuste eest 29 punkti ning üldise muusikalise silmaringi eest 3 punkti.

Tasemetöö tulemustest

Järgnevalt vaatleme tasemetöö keskmisi tulemusi kolmest aspektist:

- üldised keskmised tulemused;
- tavakooli tulemused;
- muusikakooli tulemused (selleks, et võrrelda tavakooli õpilaste tasemetöö tulemusi muusikakoolis õppijaga, tuli õpilastel teha vastav märge).

Tasemetöö keskmine punktisumma on 38,1 (76%), poistel – 36,35 (72,7%, tüdrukutel – 39,79 (79,6%).

Tasemetöö keskmine hinne on 3,87; poistel – 3,7; tüdrukutel – 4,06.

Poiste ja tüdrukute tulemuste võrdlus näitab, et tüdrukute tulemused on poiste omadest mõnevõrra paremad.

Üllatav see kindlasti ei ole: tüdrukud on selles eas kohusetundlikumad, tähelepanelikumad jne.

Vaadeldes A- ja B-rühma küsimuste lahendatust, selgub, et mõlema rühma keskmine tulemus oluliselt ei erine: A-rühmal – 38,24 (76,5%); B-rühmal – 37,79 punkti (75,6%). Eeltoodust lähtuvalt võime väita, et töö oli koostatud võrdse raskusastmega. Sooritamise edukus (hindele kolm, neli ja viis) – 98%, sooritamise kvaliteet (hindele neli ja viis) – 68,8%.

Muusikakooliõpilaste ja tavakooliõpilaste tulemuste võrdlus

Tasemetöö sooritanute seas oli muusikakooliõpilasi 119 (8,2 %), seega sooritas tasemetöö 1328 (91,8%) tavakooliõpilast.

Muusikakooliõpilaste keskmine punktisumma oli 44,6; edukus 99,2%, kvaliteet 93,3 %. Tavakooliõpilaste keskmine punktisumma oli 37,07; edukus 98,1%, kvaliteet 66,6%.

Näeme, et 2007. aasta muusika tasemetöö sooritajate seas oli muusikakoolides õppijaid vähe. Võib oletada, et neid oli rohkem näiteks A-klassides (paralleelklasside puhul osalesid tasemetöös B-klassid). Edukuse

näitaja muusikakooli ja tavakooli tulemuste vahel peaaegu ei erine, kuid muusikakoolide õpilaste kvaliteedinäitaja on tunduvalt kõrgem, mis on ka igati loogiline.

Keskmsed tulemused ülesannete lahendamise põhjal

Ülesande keskmine tulemus %des	Ülesande number	Ülesande liik
89,94	A1/B1	muusika kuulamine: muusikažanri/dünaamikamärkide tundmine
88,97	A14/B14	Eesti hümnide sõnade tundmine
88,37	A2/B2	muusika kuulamine: muusikažanri/dünaamikamärkide tundmine
88,18	A5/B5	muusika kuulamine: hääleliigi/helilaadi tundmine
87,28	A4/B4	muusika kuulamine: pillide tundmine
83,99	A15/B15	küsimus muusikalisest silmaringist
81,34	A6/B6	muusika kuulamine: hääleliigi/kooriliigi tundmine
78,58	A3/B3	muusika kuulamine: eesti rahvapilli/rahvatantsu tundmine
77,28	A7/B7	muusikaliste mõistete tundmine
76,76	A13/B13	pillide tundmine
71,20	A9/B9	tempo mõistete tundmine
69,47	A11/B11	taktimõõdu, helivältuste, pauside tundmine
64,96	A8/B8	Eesti rahvamuusika tundmine
64,56	A10/B10	absoluutkõrgusega helide, kõrgendus- ja madaldusmärkide tundmine
47,88	A12/B12	absoluutkõrgusega helide seostamise oskus relatiivse noodilugemisega

Tabelis toodud andmete põhjal võib öelda, et kõige paremini lahendati kuulamisülesandeid (esimese viie paremini lahendatud ülesande seas on neli muusika kuulamise ülesannet). See annab alust järeldada, et tundides tegeldakse muusika kuulamisega piisavalt ja järjekindlalt. Ilmselt olid ka tasemetöö kuulamisülesanded jõukohasemad, hästi sõnastatud ning õpilastele mõistetavad.

Samas nähtub tabelist, et raskusi valmistasid noodi- ja rütmiõpetusega seotud ülesanded. Tagasihoidlikumad olid tulemused ka eesti rahvamuusika tundmisel, seda nii muusika kuulamisel kui ka teoreetilistes teadmistes.

Maakondade lõikes olid õpilaste keskmised tulemused kõige kõrgemad Põlvamaal (79,9%), Ida-Virumaal (78,8%) ja Tartumaal (78,6%), Hiiumaal (78,5%) ja Jõgevamaal (78,1%). Hea tulemuse saavutasid ka Pärnumaa (77,4%), Järvamaa (77,0%), Läänemaa (76,5%), Saaremaa (76,4%), Võrumaa (76,0%), Harjumaa (75,1%), Viljandimaa (74,4%), Raplamaa (72,8%) ja Valgamaa (70,7%) õpilased. Suhteliselt tagasihoidlikuks jäid tasemetöö keskmised tulemused aga Lääne-Virumaal (68,8%).

Õpetajate arvamusi ja ettepanekuid

Enamiku küsimustikule vastanud õpetajate hinnangud olid väga positiivsed. Üldiselt oldi üleriigilise tasemetööga rahul ja õpetajad pidasid selle sisu II kooliastme muusikaõpetuse õppesisule ja õpitulemustele vastavaks. Rõhutati, et töö oli hästi vormistatud, atraktiivne (muusikainstrumentide pildid olid värvilised), õpilastele arusaadav ja jõukohane. Ülesanded olid hästi koostatud, põnevad ning kõik olulised teemad olid töös käsitletud. Kiideti muusika kuulamise ülesandeid – eelkõige hästi valitud muusikanäiteid ja muusika kvaliteetset esitust.

Paljud õpetajad leidsid, et tasemetöö muusikaõpetuses on vajalik ning nägid selles tagasisidet oma tööle. Samuti leiti, et tasemetöö aktiveeris nii õpetajaid kui ka õpilasi tulemuslikumalt õppeprotsessis osalema. Samas toodi aga ka esile, et ainemaht ja tundide arv ei ole kooskõlas. Leiti, et muusikatunde peaks olema nädalas vähemalt 2.

Osutati ka vajakajäämistele: puudus tasemetöö sooritamise kogemus, mis tekitas nii lastes kui ka õpetajates pingeid; tasemetöö tuli ootamatult ning keerulisel aastal – laulupeoaastal.

Kuidas edasi?

Nii nagu iga õppeaine puhul, kerkivad ikka ja jälle esile küsimused: *Kuidas teha oma tööd veelgi tulemuslikumalt? Milline roll on õpetaja professionaalsel oskustel ja kuidas neid täiendada? Kuidas muuta õpetatav õpilase jaoks tähenduslikuks? jne.* Kui õpetaja neile küsimustele vastust otsib, on ta pideva kulgemise, täiustumise teel. Ja selliseid õpetajaid armastavad õpilased ning nende kaudu ka õpetatavat ainet. Lähtudes muusikaõpetuse tasemetöö tulemustest võime öelda, et muusikaõpetajad on üldkokkuvõttes tublid ning teevad oma tööd hästi. Ometi kerkisid just tasemetöö kaudu esile teemad, kus õpilaste muusikaalaste teadmiste tase oli tagasihoidlik. Nimetada võiks siin eesti rahvalaulu tundmist ning relatiivset noodilugemisoskust. Üheks võtmeks probleemi lahendamisel on kindlasti nimetatud teemade lülitamine muusikaõpetajate täienduskoolitusse. Teiselt poolt tuleks käsitleda laiemalt muusikalise kirjaoskuse arendamisega seotud küsimusi. Miks mitte teha seda peatselt selleteemalisel foorumil?

Teatavasti ei võimaldanud kirjalik tasemetöö saada ülevaadet õpilaste muusikaliste teadmiste ja oskuste rakendamisest olulises muusikaõpetuse komponendis – pillimängus. Jääb vaid üle vaid loota, et koolide juhtkonnad koostöös kohalike omavalitsustega pööravad sellele üha suuremat tähelepanu ning igas muusikatunnis musitseeritakse orff-pillidel, eesti rahvapillidel, plokkflöötidel, akustilistel kitarridel jm.

Eesti osalemine rahvusvahelises võrdlusuuringus PISA 2006

Imbi Henno

Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse peaspetsialist, PISA 2006 koordinaator

2006. aasta aprillis viidi Eesti koolides läbi Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) õpilaste õpitulemuslikkuse võrdlusuuring PISA (*Program for International Student Assessment*). Kui esimesel rahvusvahelisel õpilaste võrdlusuuringul PISA 2000 oli rõhuasetus funktsionaalsel lugemisoskusel ja 2003. aastal matemaatilisel kirjaoskusel, siis 2006. aasta uuringus keskenduti loodusteaduslikule kirjaoskusele. Praegu valmistatakse ette 2009. aasta võrdlusuuringut, kus põhirõhk on jälle lugemisoskusel. PISA hindab kirjaoskust kolmes valdkonnas ja võimaldab näha suundumusi haridustulemuste indikaatorites ning anda hinnangut igapäeva elu pädevustele, mille saavutamine muutub eluliselt vajalikuks kohustusliku hariduse lõpul.

Haridustestide eesmärkideks on mõõta teatud arv õpilasi (valim) ja üldistada tulemusi populatsioonile. Võrdlusuuringust PISA 2006 võttis osa 57 riiki (30 OECD ja 27 partnerriiki), valimisse kuulus 400 000 õpilast (vanusevahemikus 15 aastat ja kolm kuud kuni 16 aastat ja kaks kuud). Vastava vanusegrupi üldarv nimetatud riikides on 32 miljonit õpilast. Eestis oli vastava vanusega populatsiooni suuruseks 19 600 õpilast. PISA 2006 uuringus esindas nimetatud populatsiooni 4865 õpilast. Nendest 2386 olid tütarlapsed ja 2479 poisslapsed. Valimist 25 % moodustasid vene õppekeelega koolide õpilased. Kokku osales uuringus 127 eesti õppekeelega kooli, 38 vene õppekeelega ja 4 segaõppekeelega kooli.

PISA 2006 uuringu ülesanded olid paigutatud 13 erinevasse testivihikusse. Iga õpilane osales uuringus 120 minutit, mil ta täitis ühte testivihikutest. Lisaks täitis õpilane 30 minuti jooksul ka õpilase taustaküsimustiku. PISA uuringus osalenud koolide õppetöö sisust ja korraldusest andsid ülevaate koolijuhid, kes täitsid kooli taustaküsimustiku.

Koondades põhitähelepanu loodusteaduslikule kirjaoskusele, hindas PISA 2006 loodusteaduslike teadmiste rakendamist, loodusteaduslike pädevuste kasutamist ja hoiakuid reaalsel maailma peegeldavates olukordades. Hindamisküsimuste kontekstid kajastasid üldiseid elusituatsioone ja keskendusid olukordadele, mis olid seotud õpilase enda, tema perekonna ja võrdlusrühmade (isiklik), ühiskonna (sotsiaalne) ning kogu maailma eluga (globaalne). Õpilaste hoiakuid hinnati kolmes valdkonnas: huvi loodusteaduste õppimise vastu, loodusteadusliku uurimismeetodi toetamine ning vastutus ressursside ja keskkonna eest.

PISA 2006 uuringu loodusteadusliku kirjaoskuse hindamisinstrument tugines kolmel pädevusel, mille kaudu kujuneb vastav kirjaoskus:

1) oskus tunda ära loodusteaduslikke küsimusi;

- 2) oskus kirjeldada, selgitada või prognoosida nähtusi, tuginedes loodusteaduslikele teadmistele;
- 3) oskus tõlgendada tõendusmaterjali ja järeldusi ning kasutada tõendusmaterjali järelduste tegemiseks ning edastamiseks.

Õpilaste edukuse skaalad tuginesidki nendel kolmel faktoril. Õpilaste edukust hinnati PISA 2006 uuringus 5 skaala abil. Kolm skaalat: lugemine (28 ülesannet), matemaatika (48 ülesannet) ja loodusteadused (108 ülesannet) mõõtsid kognitiivset kirjaoskust. Nendele lisaks töötati välja kaks skaalat õpilaste hoiakulise suhtumise väljendamiseks: huvi loodusteaduste õppimise vastu ja teadusliku meetodi/loodusteadusliku uurimise toetamine. OECD PISA 2006 loodusteaduste valdkonna ekspertgrupp leidis, et PISA 2006 tulemuste avalikustamisel tuleb õpilaste edukus siduda loodusteaduste alaste pädevuste skaalaga. Pädevuste skaala sissetoomine innustaks õpetajaid õpilaste teadmiste hindamise juures enam tähelepanu pöörama õpilaste võimekusele määratleda loodusteaduslikke teemasid ja kasutada loodusteaduslikku tõendusmaterjali. Selline õpilaste oskuste avalikustamine pädevuste kaudu eristab PISAt ka TIMSSist.

Riikide võrdlustulemused avalikustatakse detsembris 2007. Uuringu taustaküsimustike ja õpilaste hindamisega saame vastused järgmisi valdkondi puudutavatele küsimustele:

- 1) õpilaste saavutused ja soolised erisused;
- 2) saavutuste sõltuvus kodusest kasvatuses ja perekondlikust taustast;
- 3) õpilaste suhtumine loodusteaduslikesse ainetesse, huvitatus, motiveeritus ning tahe neid aineid õppida;
- 4) loodusteaduslike ainete õppimine ja õpetamine;
- 5) loodusteaduslik kirjaoskus ja õpilaste keskkonnaalased hoiakud ning väärtushinnangud;
- 6) eri riikide haridussüsteemide ülesehitus;
- 7) loodusteaduslikud oskused ja tööturg.

Ülevaade inspektori tööst Euroopa Koolis

Kristi Mere

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna peaekspert

Ulvi Soomlais

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna peaekspert

Euroopa Koolide süsteemi kuulub neliteist kooli, mis paiknevad seitsmes erinevas Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) liikmesriigis ning mis on loodud eelkõige EL institutsioonide töötajate lastele.

Euroopa Koolis kestab õppetöö kokku 14 aastat. Noorem kooliaste hõlmab kaheaastase eelkooli ja algkooli 1.–5. klassi ja vanem kooliaste seitse klassi (1.–7.). Euroopa kooli lõputunnistuse saamiseks peab õpilane õppima Euroopa koolis vähemalt kaks viimast õppeaastat ning sooritama viis kirjalikku ja neli suulist lõpu- ehk bakalaureuseeksamit. Lõpetamiseks on kohustuslik sooritada kirjalik eksam emakeeles, esimeses võõrkeeles ja matemaatikas, lisaks veel kaks lõpueksamit valikainetes. Suulistest eksamitest on kohustuslikud emakeel, esimene võõrkeel, ajalugu või geograafia (või filosoofia, kui ajalugu ja geograafia on valitud kirjalikuks sooritamiseks) ning bioloogia või ajalugu või geograafia või filosoofia.

Hariduse kvaliteedi kindlustamiseks on loodud noorema ja vanema kooliastme inspektorite nõukogud, kuhu iga liikmesriik nimetab oma esindajad.

Euroopa kooli inspektori ülesandeks on

- aidata kindlustada õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteeti koolides;
- koordineerida ainekavade koostamist ja arendamist;
- kindlustada Euroopa Kooli bakalaureuseeksami kvaliteeti ja usaldusväarsust;
- nõustada direktoreid, õppealajuhatajaid, õpetajaid, õpilasi, lastevanemaid;
- teha kuratooriumile ettepanekuid hariduslikes ja kooli administreerimisega seotud küsimustes;
- kontrollida kuratooriumi ja inspektorite nõukogude otsuste rakendumist koolides;
- lõimida Euroopa kooli ja liikmesriikide kogemusi.

Inspektorite töö on korraldatud inspektorite nõukogu kaudu, mille koosolekud toimuvad neli korda aastas. Inspektorite nõukogu juhib eesistuja, kelleks on igal aastal ühe riigi inspektor. Nõukogus kavandatakse inspektorite ühiseid tegevusi ning jälgitakse tehtud otsuste täitmist; arutatakse õigusaktide, aruannete ja muude dokumentide eelnõusid; moodustatakse töörühmi õigusaktide väljatöötamiseks ja kavandatud tegevuste täitmiseks; luuakse valimiskomisjone direktorite ja õppealajuhatajate vabade ametikohtade täitmiseks; kavandatakse keskeid täienduskoolitusi õppealajuhatajatele ja õpetajatele; moodustatakse meeskondi direktorite ja õppealajuhatajate töö hindamiseks ja ühisinspekteerimiste läbiviimiseks jne.

Väga suure osa inspektori tööst hõlmab inspekteerimine ja töörühmades osalemine. Vanema kooliastme inspektorite töö on lisaks eelöeldule seotud Euroopa Kooli bakalaureuseksamite ettevalmistamisega ja nende läbiviimise jälgimisega.

Inspekteerimist viiakse läbi kas individuaalselt või meeskondlikult. Esimesel juhul hindab vastava kooliastme inspektor riigi poolt lähetatud õpetaja tööd. Õpetaja töö hindamise tulemused on aluseks õpetaja töölepingu pikendamisel. Kui inspektor ja/või kooli juhtkond ei ole õpetaja tööga rahul, on inspektoril õigus õpetaja välislähetusest tagasi kutsuda ja tema tööleping lõpetada.

Meeskondlikul inspekteerimisel hinnatakse direktorite, õppealajuhatajate tööd; kooli juhtimist; ühe/mitme aine õpetamist/õppimist; kindlat temaatikat, nt õpilaste üleminek nooremast kooliastmest vanemasse.

Möödunud õppeaastal inspekteeriti nooremas kooliastmes meeskondlikult kehalise kasvatuse, vanemas kooliastmes geograafia, ajaloo ja majandusõpetuse õpetamise/õppimise kvaliteeti. Inspekteerimise aluseks oli kuratooriumi kinnitatud põhimõtete alusel töörühma poolt välja töötatud töödokument. Sellistes meeskondlikes inspekteerimistes osaleb ühes koolis tavaliselt väike grupp inspektoreid (3–6 inspektorit). Koolis viibitakse 4–5 päeva, mille jooksul külastatakse tunde, vesteldakse kooli juhtkonnaga, õpilaste, õpetajate ja lastevanemate esindajatega, uuritakse dokumentatsiooni, tutvutakse õpikeskkonnaga. Inspekteerimise lõpus antakse kooli juhtkonnale suulist tagasisidet inspekteerimise tulemustest. Iga kool saab kirjaliku raporti, mis annab ülevaate inspekteerimise tulemustest ja kus on kirjas ka inspektorite soovitusel õpetamis-õppimisprotsessi kvaliteedi tõstmiseks. Kooli juhtkonna õigus on otsustada, kas nad soovivad teha raporti lastevanematele avalikuks või mitte. Üldjuhul koostatakse kõikide koolide raportites sisalduva informatsiooni põhjal üldraport, mis edastatakse ka kuratooriumile.

Töörühmad moodustatakse kas kuratooriumilt saadud mandaadi või inspektorite nõukogu otsuse alusel. Töörühmade peamiseks ülesandeks on erinevate õigusaktide väljatöötamine, mida arutatakse inspektorite nõukogus ja pedagoogikakomitees. Finantsressursse puudutavad eelnõud arutatakse läbi ka finantskomitees. Enamiku õigusaktidest kinnitab kuratoorium.

Lisaks peab iga riigi inspektor osalema riigi poolt lähetatud õpetaja ametikoha täitmiseks korraldatud konkursi valimiskomisjoni töös, korraldama riigi poolt lähetatud emakeele õpetajatele täienduskoolitust (seda juhul, kui on olemas oma keeleseksioon).

Kaks korda aastas toimub pedagoogikakomitee koosolek, millest lisaks inspektoritele võtavad osa kõikide koolide direktorid, õppealajuhatajad, õpetajate, õpilaste ja lastevanemate esindajad ning Euroopa Komisjoni esindajad.

3. KUTSEHARIDUS

Ülevaade temaatilise järelevalve läbiviimisest

Liia Vilu

Haridus- ja Teadusministeeriumi välisindamisosakonna ekspert

01.09.2006 seisuga oli Eestis 48 kutseõppeasutust, neist omandivormi järgi 34 riigikooli (sh 33 Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi *HTM*) haldusalas), 3 munitsipaalkutseõppeasutust ning 11 erakutsekooli.

2006/2007. õppeaastal teostati järelevalvet kokku 19 kutseõppeasutuses, mis moodustas 40% kutseõppeasutuste üldarvust. Riiklikku ja teenistuslikku järelevalvet kutseõppeasutuste õppe- ja kasvatustegevuse üle teostasid maavanem ning Haridus- ja Teadusministeerium.

Maavalitsuste haridus- ja kultuuriosakonnad teostasid temaatilist järelevalvet kümnes riigi hallatavas kutseõppeasutuses ning kahes munitsipaalkoolis. HTMi järelevalveosakond viis riiklikku järelevalvet läbi kuues erakutseõppeasutuses ning teenistuslikku järelevalvet ühes HTMi hallatavas õppeasutuses. Riikliku järelevalve teostamise kaasati eksperte. Õppekavade täitmise kontrollimisel kaasati eksperte Riiklikust Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusest (edaspidi *REKK*) ning HTMi Koolivõrgu Büroost.

Tabelis 1 on esitatud andmed kontrollitud kutseõppeasutuste, nende omandivormi, järelevalve teostaja ja järelevalve liigi kohta.

Tabel 1

Kutseõppeasutuses teostatud järelevalve 2006/2007. õppeaastal

Jrk nr	Kutseõppeasutus	Omandivorm	Järelevalve teostaja	Järelevalve liik
1.	Sillamäe Kutsekool	riigi hallatav	Ida-Viru Maavalitsus (edaspidi <i>MV</i>)	riiklik, temaatiline
2.	Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus	riigi hallatav	Ida-Viru MV	riiklik, temaatiline
3.	Narva Kutseõppekeskus	riigi hallatav	Ida-Viru MV	riiklik, temaatiline
4.	Väike-Maarja Õppekeskus	munitsipaalkool	Lääne-Viru MV	riiklik, temaatiline
5.	Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool	riigi hallatav	Viljandi MV	riiklik, temaatiline
6.	Põltsamaa Ametikool	riigi hallatav	Jõgeva MV	riiklik, temaatiline
7.	Suuremõisa Tehnikum	riigi hallatav	Hiiu MV	riiklik, temaatiline
8.	Tallinna Teeninduskool	riigi hallatav	Harju MV	riiklik, temaatiline

9.	Kuressaare Ametikool	riigi hallatav	Saare MV	riiklik, temaatiline
10.	Räpina Aianduskool	riigi hallatav	Põlva MV	riiklik, temaatiline
11.	Vana-Antsla Kutsekeskkool	riigi hallatav	Võru MV	riiklik, temaatiline
12.	Tartu Kutsehariduskeskus	munitsipaalkool	Tartu MV	riiklik, temaatiline
13.	Eesti Mereakadeemia Merekool	riigi hallatav	HTM	teenistuslik
14.	Eesti Hotelli- ja Turismimajanduse Erakool	eraomand	HTM	riiklik, üksikküsimus
15.	M. I. Massaažikool	eraomand	HTM	riiklik, üksikküsimus
16.	Iluravi Rahvusvaheline Erakool	eraomand	HTM	riiklik, üksikküsimus
17.	Erakool Jusven	eraomand	HTM	riiklik, üksikküsimus
18.	Juuksurite Erakool Maridel	eraomand	HTM	riiklik, üksikküsimus
19.	Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	eraomand	HTM	riiklik, üksikküsimus

Allikas: 2006/2007. õppeaasta riikliku ja teenistusliku järelevalve õiendid

2004/2005. õppeaastal moodustas kontrollitud kutseõppeasutuste arv 16%, 2005/2006. õppeaastal 14% ning 2006/2007. õppeaastal 40%.

Tabel 2 annab ülevaate kolme viimase õppeaasta jooksul kutseõppeasutustes läbi viidud järelevalvest.

Tabel 2

Omandivorm	2004/2005			2005/2006			2006/2007		
	Koolide üldarv 01.09.04	Inspek-teeritud koolide arv	Inspek-teeritud koolide %	Koolide üldarv 01.09.05	Inspek-teeritud koolide arv	Inspek-teeritud koolide %	Koolide üldarv 01.09.06	Inspek-teeritud koolide arv	Inspek-teeritud koolide %
Erakool	18	6	33	15	2	13	11	6	55
Riigikool	47	4	9	41	6	15	34	11	32
Munitsipaalkool	3	1	33	3	0	0	3	2	67
Kokku	68	11	16	59	8	14	48	19	40

Allikas: Järelevalve õiendid 2004 – 2007

Tugisüsteemide rakendamine õpilaste edasijõudmise toetamiseks õppetöös

2006/2007. õppeaastal oli riikliku järelevalve **prioriteediks tugisüsteemide rakendamine õpilaste edasijõudmise toetamiseks õppetöös.**

Prioriteedist lähtudes kontrolliti järgmisi valdkondi:

- erivajadustega õpilaste kooli vastuvõtt ja arvestus;
- õppekavad erivajadustega õpilastele ja praktika korraldus;

- õppetöö korraldus ja dokumentatsioon;
- tugisüsteemide rakendamine 2006/2007. õppeaastal;
- pedagoogide valmisolek tööks erivajadustega õpilastega;
- õpingute katkestamine õppekavade lõikes 2003. a sügisel vastuvõetud õpilaste osas põhikoolijärgsetes õppegruppides.

Kaasava hariduse põhimõtetest lähtudes on jätkuvalt tähtsustatud tugisüsteemide rakendamist kutseõppeasutustes. 2006/2007. õppeaastal kontrolliti riikliku järelevalve käigus 10 riigi- ja 2 munitspaalkutseõppeasutuses õppimisvõimaluste tagamist erivajadustega õppijatele ja tugisüsteemi rakendamist õppeprotsessi toetamiseks põhikooli baasil kutsekeskharidust omandavatele õpilastele.

Erivajadustega õpilaste kooli vastuvõtt ja arvestus

Vastuvõtukomisjoni moodustamine

Kompleksse järelevalve käigus koguti informatsiooni kutseõppeasutuste vastuvõtukomisjonide õiguspärase moodustamise ning vastuvõtukomisjoni tegevuse kohta.

Selgus, et viie (42%) kutsekooli vastuvõtukomisjonid ei ole moodustatud õigeaegselt. Samuti ei vastanud vastuvõtukomisjoni liikmete koosseisud seadusandluses kehtestatud nõuetele. Vastuvõtukomisjonid olid direktori käskkirjaga kinnitamata. Seega ei ole järgitud haridusministri 11.04.2002 määruses nr 33 „Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord” § 2 lg 1 ja lg 4 sätestatud, mille kohaselt õpilaste kooli vastuvõtmise korraldamiseks moodustab kooli direktor käskkirjaga iga aasta 1. oktoobriks vastuvõtukomisjoni. Mitmes kutseõppeasutuses ei ole vastuvõtukomisjoni liikmete hulka arvatud tööandja esindajat iga koolis õpetatava kutseala valdkonna kohta. Samas on vastuvõtukomisjoni töösse täiendavalt kaasatud sotsiaalpedagoog, eripedagoog, psühholoog, karjäärinõustaja ning vajadusel psühhiaater või kooliarst.

Erivajadustega õpilaste vastuvõtt ja arvestus

Õpilaste vastuvõtu käigus selgitati välja erivajadustega õpilased. Õpilaskandidaatide oskusi ja võimeid oli testitud suulise vestluse alusel, selgitamiseks välja nende huvid ja sobivus erialavaliku seisukohast.

Praktiline õppegruppidesse komplekteerimine oli toimunud kooli nõukogu otsusega õppenõukogu ettepanekul ning riikliku koolitustellimuse (edaspidi *RKT*) alusel, mis kajastub tabelis 3.

Õpilaste arv tasemeti 2006/2007. õppeaastal, sh erivajadustega õpilased

Kutseõppeliik	Õpilaste arv seisuga 15.10.2006	Neist erivajadustega õpilasi	Erivajadustega õpilaste % õpilaste üldarvust
Põhihariduse baasil kutsekeskhariduse õppekaval	7983	349	4,4
Põhihariduse baasil kutseõppe õppekaval	50	9	18,0
Keskhariduse baasil kutseõppe õppekaval	3925	-	-
Põhihariduseta koolikohustuse ees ületanud õpilased kutseõppe õppekaval	81	59	73,0
Vanglaõpe (kutseharidus erivajadustega või põhihariduseta õpilastele)	28	28	100
Töökohapõhine õppevorm	8	1	1,5
Kokku	12 075	446	3,7

Allikas: Järelevalve äriendid 2006/2007

Seisuga 15.10.2006 õppis kontrollitavates kutseõppeasutustes 12 075 õpilast, neist erivajadustega õpilasi oli 446 (3,7%).

Üldjuhul olid erivajadustega õppijad, sh valdavalt lihtsustatud õppekava (edaspidi LÕK) alusel õppinud õpilased, integreeritud tavarühmadesse.

Kolmes koolis, sh ühes munitsipaalkutseõppeasutuses, olid eraldi komplekteeritud erivajadustega õpilaste õppegrupid, kuhu olid määratud õppima nii LÕK kui toimetuleku õppekava (edaspidi TÕK) alusel põhihariduse omandanud õpilased kui ka need, kes olid põhikoolis õppinud individuaalõppekava (edaspidi IÕK) alusel või kes olid eelnevalt õppinud sanatoorses või abikoolis.

Kontrollitud koolidest õppis kõige enam erivajadustega õpilasi õmbleja, müüja, tislari, puhastusteeninduse, kodumajanduse ning üldehituse erialal. Järgnesid kinnisvaraarenduse, aianduse, keskkonnakaitse, ehitusviimistluse ja ehituspuusepa erialal õppivad õppurid. Keskmine õpilaste arv erivajadustega õpilaste õppegruppides oli koolide lõikes 4–12 õpilast ühes õppegrupis.

Järelevalve käigus on tehtud järgnevad tähelepanekud:

- enamikus kutsekoolides on täheldatud kutseõppurite seas õpi- ja käitumishäiretega õpilaste kasvutendentsi. Nimetatud fakt eeldab õpetajatelt senisest enam eripedagoogikaalaste teadmiste tundmist ning rakendamist, samuti tihedat koostööd tugiisikute vahel.

Õpilaste liikumine koolides on käskkirjadega vormistatud, kuid Eesti Hariduse Infosüsteemis (edaspidi *EHIS*) nõutavad andmed on kinnitatud kas hilinemisega või puuduvad üldse. Koolidele tehti sellekohased ettekirjutused.

Riiklikult tellitud koolituskohad

Erivajadustega õpilaste riiklikud koolituskohad olid koolid planeerinud lähtuvalt erialaspetsialistide nõudlusest regioonis ja õppekeskkonna korraldamise võimalustest. Vastavalt kutseõppeasutuse seaduse § 33¹ lõikele 1 finantseerib Haridus- ja Teadusministeerium tegeliku täituvuse järgi erivajaduste õpilaste koolituskohad, mis kajastuvad tabelis 4.

Tabel 4

Erivajadustega (sh puuetega) õpilaste õppimisvõimaluste tagamine

Õppekava	Riiklikult tellitud koolituskohtade arv erivajadustega õpilastele			Tegelik koolituskohtade täituvus (erivajadustega õpilaste arv)		
	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Kutsekeskharidus põhikooli baasil	280	156	237	140	152	154
Kutsekeskharidus keskhariduse baasil	80	0	0	10	0	0
Kokku	360	156	237	150	152	154

Allikas: Järelevalve õiendid 2004 - 2007

Erivajadustega õpilaste ja kinnipeetavate õppe rahastamise koefitsiendid on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 09.02.2006 määrusega nr 42 „Kutseõppeasutuse õppekavarühmade ja õppevormide ning erivajadustega õpilaste ja kinnipeetavate õppe rahastamise koefitsiendid”. Vanglas korraldatava kutseõppe täiendav koefitsient on 0,6, mida oli rakendatud ka ühes kontrollitavas riigi kutseõppeasutuses.

Tabelist 4 nähtub, et koolituskohtade täituvus on aastati olnud erinev. Põhikooli baasil õppivatele erivajadustega õpilastele riiklikult tellitud koolituskohtade arv 2004/2005. ja 2006/2007. õppeaastal ei ole kattunud tegeliku koolituskohtade täituvusega, kuna õpilasi oli erirühmadesse võetud vähem, kui riik oli tellinud. Erandiks on olnud õppeaasta 2005/2006, kus riiklikult tellitud koolituskohtade arv oli tegeliku koolituskohtade täituvusega peaaegu võrdne. Veelgi väiksem on olnud tegelik koolituskohtade täituvus keskhariduse baasil, seda õppeaastal 2004/2005.

Järelevalve õiendite põhjal selgus, et

- ühes kutsekoolis on kooli taotlused RKT osas aianduse ja keskkonnakaitse valdkonnas olnud suuremad, kui riiklikult oli kohti eraldatud;

- suuremas osas on jäänud RKT täitmata õblemise, koka, tiseri, metallitöö, elektrik, müüja ja ehituspuusepa erialadel, kuna koolidel ei ole õnnestunud vastavaid õpperühmi täielikult komplekteerida.

Õppekavad erivajadustega õpilastele ja praktika korraldus

Õppekavad erivajadustega õpilastele

Kõikides kontrollitud koolides olid koostatud erivajadustega õpilastele põhiõppekavast lähtuvalt eraldi lihtsustatud õppekavad, seda eelkõige üldainete ainekavade osas. Soovituslikud ainekavad erivajadustega õpilastele olid koostatud nii riikliku õppekava alusel kui Astangu Kutserehabilitatsioonikeskuse ainekavade eeskujul. Õppekavade koostamisel lähtuti kutseharidusstandardist, kooli õppekavast ning kutse- või erialadele kehtestatud kutsequalifikatsiooni nõuetest.

Kolme õpilase puhul olid koolid arvestanud rehabilitatsiooniplaanis tehtud soovitustega. Nimetatud õpilased õppisid tavarühmades ja kahe kooli näitel on nad saanud igakülgset toetust oma kaasõpilastelt.

Järelevalve õiendite põhjal võib öelda, et individuaalõppekava alusel õppijaid oli kontrollitud koolides 116 ehk 1% õpilaste üldarvust. Põhiliselt oli individuaalõppekavadel õppijad põllu-, kodu- ja talumajanduse ning õmbmise erialadel, vähemal määral aianduse erialal. Üks individuaalõppekava oli koostatud ka andekale arvutiteeninduse erialal õppivale õppurile.

Vajadus individuaalse õppekava rakendamise järgi on olnud suurem nii toimetuleku kui lihtsustatud õppekava alusel õppinud õpilaste puhul.

Erivajadustega õpilaste õppekavade võrdlemisel tavaõppekavadega võib väita, et

- sama kutse- või eriala üldharidusainete õppesisus erinevusi ei esine, ka oodatavad õpitulemused on üldjuhul samad;
- õppijate erivajadustega arvestamine toimub õppemetoodika, ülesannete diferentseerimise, praktilise õppe ja individuaalse töö suurema osakaalu kaudu;
- õppijate tasemest lähtuvalt esineb erinevusi hindamiskriteeriumides ja õppesisu raskusastmes, näiteks eksamiülesannete valikul;
- õppekavad erinevad üldise õppemahu, näiteks pool aastat pikem õppeaeg kui tavarühmades, ja erialaainete mahu osas, näiteks kui tavarühmade õpilased omandavad kolme aastaga pagar-kondiitri eriala, siis erivajadustega õpilased vaid kondiitri eriala;
- erivajadustega õppijatel on ühendatud teooria ja praktiline õpe, mille tulemusena on suurendatud praktiliste ainete mahtu.

Õpilaste erivajadustega arvestamine õppepraktika korralduses

Kõikides kontrollitud koolides olid praktikabaasid kaasajastatud: klassiruumid sisustatud teooriaõppeks, loodud tingimused praktika korraldamiseks töökodades, õppeklassides ning laboratooriumides. Õppepraktika korraldamisel erivajadusega õppijale, sh liikumispuudega õppurile, arvestati eritingimusi, mida õppijad vajasisid. Kõige kaasaegsem töökeskkond ning parim varustus õppematerjalidega oli Euroopa Regionaalarengu Fondi toel Tartu Kutsehariduskeskuses.

Praktikakohtade tagamine erivajadustega õpilastele ettevõttes ning praktika korraldus

Vaadeldud koolides olid õpilaste ettevõttepraktika läbiviimiseks sõlmitud kolmepoolsed praktikalepingud kooli, õpilase ja tema esindaja ning riigi- või eraettevõtte vahel.

Ettevõttepraktika läbiviimiseks olid koolid koostanud praktikabaaside registrid, mis olid kinnitatud kooli nõukogu poolt. Näiteks Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse praktikabaaside nimistus oli 194 ettevõtet ja asutust, Narva Kutseõppekeskusel olid sõlmitud raamlepingud 284 ettevõtte ning asutusega.

Erilisi probleeme praktikakohtade leidmisega koolidel esinenud ei ole. Ettevõttepraktika läbiviimise koha olid leidnud üldjuhul õpilased ise kinnitatud praktikaettevõtete seast või olid need leitud koostöös kooliga. Lisaks olid mitmel koolil pikemaajalised koostöölepingud suuremate ettevõtetega, kuhu õpilased said praktikale eelisjärjekorras.

Erivajadustega õpilastele olid loodud võimalused kasutada praktikabaase koos tavaõpilastega. Kahes koolis oli puudega õpilastel võimaldatud sooritada ettevõttepraktikat oma kodukohas. Ühel juhul oli erivajadusega õppur sooritanud töökeskkonnapõhise praktika kooli õppemajandis. Mõlemal juhul oli ettevõttepraktika sooritamise aluseks õppenõukogu ettepanekul kooli nõukogu otsus. Kõikides kontrollitud kutsekoolides oli tagatud praktika toimumine õppekavas ettenähtud mahus ning eesmärkide kohaselt.

Praktilise õppetöö korraldamise juhend või kord oli kõikides koolides sätestatud õppekorralduseeskirjas või õppekorralduseeskirja lisana. Õppekorralduseeskiri oli läbi arutatud kooli nõukogus ning kinnitatud kooli direktori käskkirjaga. Direktori käskkirjaga olid praktilise õppetöö läbiviimiseks määratud koolipoolsed praktikajuhendajad. Praktikajuhendajate ehk koordinaatorite ülesandeks oli ka koostöö ettevõtte praktikajuhendaja(te)ga. Järelevalve õiendite põhjal selgus, et mitmes kutsekoolis ei ole sujunud praktikajuhendajate omavaheline koostöö, mistõttu koolipoolsetel praktikajuhendajatel on olnud probleeme ettevõttepraktika läbiviimise kontrollimisel.

Järelevalve töi kontrollitavas valdkonnas välja olulisemad tähelepanekud:

- probleeme on tekitanud pädevate praktikajuhendajate leidmine ning koolitamine; samas on ettevõttepraktika koolituse lahutamatu osa;
- osades koolides on puudujääke praktikapäevikute täitmisel: puudusid praktiliste tööde loetelu ning tööülesannete kirjeldused, millega oli rikutud haridus- ja teadusministri 18.05.2005 määruses nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 13 ja § 14 sätestatust;
- praktikaaruannete põhjal on selgunud, et õpilased on teinud nii ettevõtetele kui koolile arvestatavaid ettepanekuid läbiviidava praktika parendamiseks. Õpilaste rahulolematust on põhjustanud ettevõtete praktikajuhendajate vähenenud huvi ning teadlikkus töös erivajadustega õpilastega. Koolide seisukohalt parandaks õpilaste praktika kvaliteeti eriti erivajadustega õpilaste puhul ettevõtte määratud praktikajuhendaja riigipoolne tasustamine.

Õppetöö korraldus ja dokumentatsioon

Õppekorralduse regulatsioon

Õppekorraldust reguleeritakse õppekorralduseeskirjaga. Järelevalve õiendite põhjal selgus, et kaheksas kutsekoolis olid määratlemata õppekorralduseeskirjas individuaalse õppekava koostamise alused ja sellega seotud õppetöö korraldus, millega oli eiratud haridus- ja teadusministri 30.08.2006 määruse nr 25 „Erivajadusega isikute kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord” §is 5 kehtestatut.

Puudusi esines ka direktori õppekorralduslike käskkirjade vormistamisel. Direktori käskkirjadest ei selgunud, mille alusel olid vastavad otsused tehtud, puudusid viited alusdokumentidele. Seega ei lähtunud käskkirjade vormistamisel haldusmenetluse seaduse § 55 p 4 ning § 56 p 2.

Reeglipäraseks ei ole koolides saanud erivajaduste õpilastega arenguveestlused, mis on kehtestatud haridus- ja teadusministri 30.08.2006 määruse nr 25 „Erivajadusega isikute kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord” § 4 lõikega 2.

Tugisüsteemide ja -teenuste rakendamine õpilaste toetamiseks õppetöös

Prioriteedist lähtuva järelevalve eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid erinevaid tugisüsteeme rakendatakse erivajadustega õpilaste toetamiseks ning millised on tugiteenuste osutamist takistavad tegurid.

Tugisüsteemide ja -teenuste rakendamise põhimõtted olid välja töötatud kõikides kontrollitud koolides ning kinnitatud direktori käskkirjaga. Tegevusprioriteetideks oli seatud erivajadustega õpilaste märkamine, nõustamine, individuaalne abistamine õppetöös, soodustava õpikeskkonna loomine ning koolist väljalangevuse vähendamine. Suuremat tähelepanu oli pööratud partnerluskoostööle nii koolisestest tugiisikutega, näiteks õpetajad, kursusejuhatajad, õpilasesinduse liikmed, kooliarst, erialaspetsialistid, kui ka kooliväliste partneritega, nagu näiteks lapsevanemad, elukohajärgsed kohalikud omavalitsused (edaspidi KOV), sotsiaaltöötajad, politsei jne.

Järelevalve õiendite põhjal selgus, et tugiõppe rakendamisel vajati kõigis koolides kõige enam abi psühholoogilt ning sotsiaalpedagoogilt. Kaheteistkümnest koolist kolmes kaasati auditoorses õppetöös abiõpetajat, seda põhiliselt toimetulekurühmades õppinute puhul. Viipekeeles ning logopeedi teenust osutati kahes kutsekoolis, ülejäänud koolides puudus selleks vajadus. Koolijuhtide arvamuste kohaselt on olemas vajadus logopeedi teenuse järele. Peaaegu pooltes kutsekoolides ei ole kättesaadav olnud ka kooliarsti teenus.

Esines üksikuid kutsekoole, kus pakutavad tugisüsteemid olid veel kujunemisjärgus. Nii näiteks puudusid praktiliselt tugisüsteemid ja -teenused kolmes Ida-Virumaa kutseõppeasutuses. Nimetatud koolidest vaid ühes kasutati erivajadustega õpilaste toetamisel sotsiaalpedagoogilist ning psühholoogilist nõustamist. Kooli töi põhjenduseks, et puuduvad vastavad erialaspetsialistid.

Kõikide kontrollitud koolide õpikeskkonnad olid kohandatud erivajadustega õpilaste õpetamiseks. Puudega õpilaste õpinguteks olid tehtud kättesaadavaks vajalikud abivahendid ning rehabilitatsiooniteenused.

Järelevalve käigus kogutud andmete põhjal selgusid järgmised tugiteenuste osutamist takistavad faktorid:

- erialaspetsialistide puudus, eriti Ida-Virumaa regioonis ning Hiiu- ja Saare maakonnas;
- rakendatud tugisüsteemide tulemuslikkust ei analüüsita süsteemselt, mistõttu parendusmeetmete kavandamine jääb pinnapealseks;
- erialaspetsialistide töökoormus on suur, kuna teenindatakse mitmeid piirkonna koole;
- järjekindlalt ei viida läbi nõuetekohast arenguveestlust erivajadusega õpilasega, mis on sätestatud haridus- ja teadusministri 30.08.2006 määruse nr 25 „Erivajadustega isikute kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord” § 4. Arenguveestluse eesmärgiks on õppija kaasamine oma õpingute kavandamisse, samuti õppija arengu toetamine vastavalt tema individuaalsetele vajadustele;
- takistavaks teguriks on ka lastevanemate ja kooli eriarvamused. Õpilased on pärit sotsiaalsete probleemidega peredest ning vanemad sageli ei nõustu oma lapsele tugiteenuse rakendamisega.

Pedagoogide valmisolek tööks erivajadustega õpilastega

Järelevalve käigus koguti koolidelt andmeid selle kohta, milline on pedagoogide valmisolek tööks erivajadustega õpilastega ning kui palju on õpetajad viimase viie aasta jooksul saanud eripedagoogilist koolitust (tabel 5).

Tabel 5

Pedagoogide täienduskoolitus eripedagoogika valdkonnas

Õppeasutus	Pedagoogide arv seisuga 01.10.2006	Pedagoogide arv, kes on läbinud 1AP ja rohkem eripedagoogikaalaseid koolitusi (viimase viie aasta jooksul)	Eripedagoogikaalase täienduskoolituse läbinud pedagoogide % kooli pedagoogide üldarvust
Sillamäe Kutsekool	30	3	10
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus	95	25	26
Narva Kutseõppekeskus	112	3	2,7
Väike-Maarja Õppekeskus	26	16	61,5
Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool	56	42	75
Põltsamaa Ametikool	40	15	37,5
Suuremõisa Tehnikum	38	0	0
Tallinna Teeninduskool	76	5	7
Kuressaare Ametikool	71	6	8
Räpina Aianduskool	39	6	25,6
Vana-Antsla Kutsekeskkool	24	3	12,5
Tartu Kutsehariduskeskus	200	103	52
Kokku	807	227	28

Allikas: Järelevalve õiendid 2006/2007, EHIS

Tabelist 5 nähtub, et viimase viie aasta jooksul oli 28% pedagoogidest läbinud eripedagoogika alaseid koolitusi 1 AP ja rohkema ulatuses. Samapalju õpetajaid ehk 28% pedagoogidest oli läbinud eripedagoogika alaseid koolitusi vähem kui 1AP ulatuses, mis on liiga tagasihoidlik näitaja. Ühe kutsekooli juhtkond ei ole pidanud vajalikuks õpetajate enesetäiendamist eripedagoogika alal, kuna koolis ei õpi ühtegi erivajadustega õppurit. Seega ei ole teadvustatud pedagoogide koolituse raamnõuete täitmise vajalikkust.

Täienduskoolituse planeerimisel olid koolid üldjuhul lähtunud õppeasutuse arengukavast, rahalistest ressurssidest, koolitusturul pakutavast ning pedagoogi soovist. Lisaks eeltoodule planeeriti ka üksikuid

eripedagoogika alaseid õppepäevi, näiteks õppe individualiseerimise, e-õppe rakendamise jms teemadel. Eripedagoogika alaseid koolitusi toimus ka erinevate ühisprojektide raames.

Pedagoogide täienduskoolituse andmed olid üldjuhul vastavuses EHISesse kantud andmetega ning töötajate isiklikes toimikutes sisalduva informatsiooniga. Mõnes kutsekoolis oli alustatud koolitusregistri pidamisega nii elektrooniliselt kui paber kandjal.

Järelevalve õiendite põhjal selgus, et

- piire täienduskoolituste osas ei sea mitte rahalised võimalused, vaid pedagoogide suur töökoormus. Samas ei ole kõik õpetajad teadvustanud õpetaja koolituse raamnõuete täitmise vajadust;
- koolituselt saadud teadmisi ei rakendata igapäevases koolielus, näiteks õpi- ja käitumishäiretega õpilaste puhul, sageli puuduvad õpetajatel ka sellealased töökogemused;
- kutseharidussüsteemis on väga vähe erialaseid koolitusvõimalusi üldainete õpetajatele;
- erivajadustega õpilastega töötavaid õpetajaid ei ole piisavalt tunnustatud;
- püsib pädevate õpetajate puudus, eriti kutseõpetajate osas.

Järelevalve läbiviijate arvates võivad õpetajate probleemidel erivajadustega õpilaste õpetamises olla järgmised põhjused:

- sageli on õpetajate töö orienteeritud tulemustele, mitte õpilase arengule;
- koolides on vähe teadvustatud individuaalse õppekava koostamise vajalikkust, õpetajatel puuduvad individuaalse õppekava koostamiseks oskused ja sageli ka motivatsioon.

Palgafondist 3% tagamine pedagoogide täienduskoolitusteks

Tulenevalt täiskasvanute koolituse seaduse § 13 lg 5¹ ja 5² sätestatust oli kõikides koolides, v.a ühes munitsipaalkutseõppeasutuses, tagatud igal aastal koolituskulude suuruseks pedagoogide aastasest palgafondist vähemalt 3%. Täiendavate koolituskulude katteks oli saadud lisatoetusi nii projektipõhiselt, sihtfinantseeringuga kui omatuludest, seda 50% koolidest.

Ettepanek õpetajakoolituse ja täienduskoolitusega tegelevatele õppeasutustele:

- õpetajate ettevalmistuses ja täienduskoolituses pöörata suuremat tähelepanu erivajadustega õpilaste toimetulekule ja individuaalse õppekava koostamisele.

Ettepanek kutseõppeasutuste direktoritele:

- väärtustada kutseõpetajate tööd erivajadustega õpilaste toetamisel.

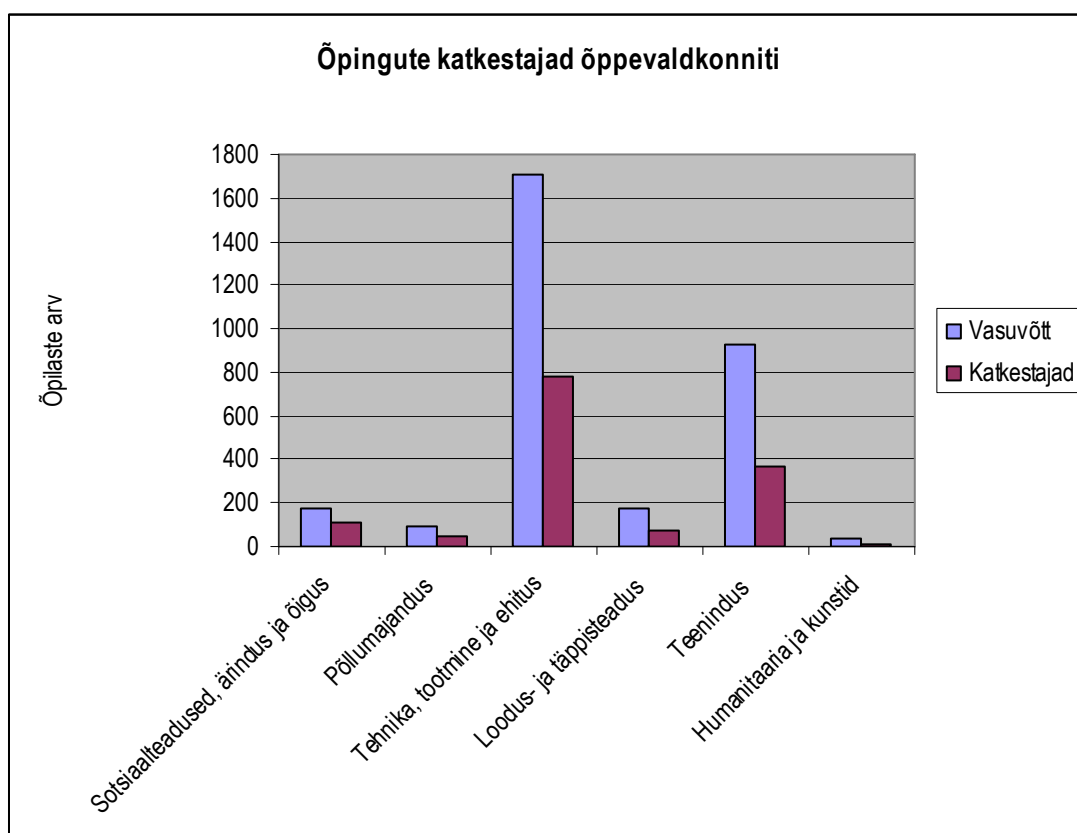
Õpingute katkestamine õppekavade lõikes 2003. a sügisel vastuvõetud õpilaste osas põhikoolijärgsetes õppegruppides

2006/2007. õppeaasta järelevalve käigus vaadeldi õpingute katkestamist õppekavade lõikes nominaalaja jooksul 2003. aasta sügisel vastuvõetud õpilaste osas põhikoolijärgsetes õppegruppides. Eesmärgiks oli õpingute katkestamise põhjuste ning väljalangevuse vähendamiseks rakendatavate meetmete tulemuslikkuse väljaselgitamine.

Õpilaste väljalangevust analüüsiti nelja põhinäitaja alusel:

- katkestajate % alustajatest nominaalaja jooksul;
- edasijõudmatuse tõttu katkestajate % nominaalaja jooksul;
- õppetööle mitteilmunud õpilaste % õppeaasta keskel nominaalaja jooksul;
- muudel põhjustel katkestajate %.

Õppekava nominaalaja jooksul olid õpingud katkestanud 1390 õpilast ehk 45%.

Allikas: Riikliku järelevalve õiendid 2006/2007

Joonis 1. Õpingute katkestajate % õppevaldkonniti

Järelevalve õiendite ning joonise 1 põhjal selgub, et seisuga 01.10.2003 oli vastuvõetud õpilaste arv põhikoolijärgsetes õppegruppides 12 kontrollitud kutseõppeasutuses 3112, neist sotsiaalteaduse, ärimise ja õiguse õppevaldkonnas 171, põllumajanduses 96, tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas 1707, loodus- ja täppisteaduse valdkonnas 175, teeninduses 929 ning humanitaaria ja kunstide valdkonnas 33 õpilast.

Enim oli õpinguid katkestanuid sotsiaalteaduse, ärimise ja õiguse (62%) ning põllumajanduse õppevaldkonnas (51%), järgnesid tehnika, tootmine ja ehitus (46%) ning peaaegu võrdsel määral oli õpingute katkestajaid loodus- ja täppisteaduse (41%), teeninduse (40%) ning humanitaaria ja kunstide õppevaldkonnas (39%).

Järelevalve õiendite põhjal selgus, et õpingute katkestajate protsent nominaalaja jooksul oli võrdlemisi suur järgmistel erialadel: tisler, treial, keevitaja, üldehitus, ehitusviimistleja, metallitöötaja, laomajandus, müüja, arvutitehnika, õmblemine ning kodu- ja talumajandus.

Õpingute katkestamise põhjused

Järelevalve õiendite alusel tehtud kokkuvõtetest järeldus, et kõige enam, keskmiselt 36% oli muudel põhjustel õpingute katkestajaid. Muudel põhjustel katkestamise hulka olid kutsekoolid arvestanud näiteks lahkumist omal soovil, isiklikel põhjustel, majanduslikel põhjustel, seoses ebaõpilasiliku käitumisega, samuti elukoha vahetuse tõttu, teise õppeasutusse õppima mineku või tööle asumise tõttu. Järjest suurem osa õpilasi oli jätnud kooli pooleli pärast ettevõttepraktika sooritamist. Eriti märgatav oli see ehituse eriala õpilaste puhul, kes olid leidnud endale sobiva töökoha ning ei soovinud enam õpinguid jätkata.

Järelevalve teostajad ja kutseõppeasutuse juhid on välja toonud järgmised väljalangevuse põhjused:

- õpingud katkestatakse põhiliselt edasijõudmatuse tõttu üldõppeainetes (eriti reaalaainetes), mis näitab, et kutsekoolid peaksid senisest enam suuremat tähelepanu pöörama erivajadustega õpilasi toetavate tugisüsteemide ja -teenuste rakendamisele ning õpiabi korraldamisele;
- lihtsustatud õppekava alusel õppinud ja õpiraskustega õpilased ei ole võimelised õppima üldhariduslikke õppeaineid keskhariduse tasemel ning langevad koolist välja;
- õppetöölt puudumist mõjutavaks teguriks on ebapiisav kutsesuunitlustöö üldhariduskoolides, mille tagajärjel õpilased ei ole suutelised langetama lõplikku otsust erialavaliku suhtes;
- õppijate arengut toetav koostöövõrgustik on ebapiisav, eriti Ida-Virumaa kutseõppeasutustes, kuna tõsiseid raskusi on erialaspetsialistide värbamisega;
- vähe on rakendatud meetmeid esmakursuslaste sulandumiseks kooli kollektiivi.

Arvestada tuleb ka piirkondlikku eripära. Regiooniti on koolide võimalused väga erinevad, mistõttu rahaliste ressursside nappuse tõttu ei ole koolid olnud suutelised palkama tööle vajalikke erialaspetsialiste. Õpilaste väljalangevuse ennetamiseks olid koolid rakendanud meetmeid, mis nõudsid vähem ressursse, näiteks aineõpetaja abi, konsultatsioonid ning järeleaitamistunnid üldainetes. Erinevatest meetmetest rakendati koolides näiteks erivajadustega õpilaste õppimist ja arengut toetavaid tööühmi, koostöö tihendamist sotsiaalpartneritega (sh lapsevanemad, KOV, ettevõtted, firmad) ning tugivõrgustiku arendamist. Vaatamata eespool nimetatule ei ole rakendatud meetmed tõhusaid tulemusi andnud.

Kokkuvõtte tugisüsteemide rakendamisest õpilaste edasijõudmise toetamiseks õppetöös

2006/2007. õppeaasta prioriteedist lähtuva riikliku järelevalve tulemustest selgub alljärgnev:

Erivajadustega õpilaste kooli vastuvõtt ja arvestus

- viie (42%) kutsekooli vastuvõtukomisjonid ei ole moodustatud õigeaegselt. Samuti ei vasta vastuvõtukomisjoni liikmete koosseis seadusandluses kehtivatele nõuetele;
- kutseõppurite seas on täheldatav õpi- ja käitumishäiretega õpilaste kasvutendents;
- riiklik koolitustellimus on täitmata olulistel erialadel nagu näiteks metallitöö, tiskler, kokk, müüja, õmbleja, elektrik.

Õppetöö korraldus ja dokumentatsioon

- suuremas osas koolides on erivajadustega õpilaste õppetöö korraldus läbi mõeldud ning õpilaste arengut toetav;
- ebakorrekne on koolides dokumentatsiooni vormistus.

Õppekavad erivajadustega õpilastele ja praktika korraldus

- erivajadustega õpilastele koostatavate õppekavade arendusprotsessi ei kaasata kõiki pedagooge, näiteks erialaspetsialistidest sotsiaal- või eripedagooge ja psühholooge ega tööandjaid, mistõttu seosed tööturu vajaduste ning pedagoogilise kaadri koolitusprotsessi vahel jäävad ebapiisavaks;
- koolid ei kasuta kõiki võimalusi individuaalõppekava rakendamiseks neile õpilastele, kes seda tegelikkuses vajavad.

Praktika korraldus, erivajadustega õpilastega arvestamine

- koolides on olemas kolmepoolsed praktikalepingud kooli, õpilase ning ettevõtte vahel;
- ettevõttepraktikaga on probleeme koolides, mille lähikonnas on raske leida praktikabaase õpetatavatel erialadel;

- praktika tulemuslikkuse selgitamisel alahinnatakse arenguveestluste rolli, seda eriti erivajadustega õpilastega;
- riiklikult on reguleerimata ettevõtte praktikajuhendajate staatus, sh õigused ja kohustused ning praktikajuhendajate koolitussüsteem, samuti puuduvad neil kvalifikatsiooninõuded;
- riiklikul tasandil on lahendamata ettevõtte praktikajuhendajate tasustamise kord.

Tugisüsteemide rakendamine

- tugisüsteemide loomine kutsekoolides on aidanud kaasa õpilaste väljalangevuse ja õppeedukusega seotud probleemide vähendamisele;
- koolid arvestavad õppeasutuse füüsilise keskkonna kujundamisel erivajadustega õppijate, sh puudega õpilaste vajadustega;
- tugisüsteemide rakendumist takistavateks teguriteks on erialaspetsialistide puudumine, kutseõpetajate suur töökoormus, regiooni omapära jms;
- vajadused tugisüsteemide järele on seni rakendatust suuremad.

Pedagoogide valmisolek tööks erivajadustega õpilastega

- enamik kutseõpetajaid on valmis tööks erivajadustega õpilastega;
- osa õpetajaid ei teadvusta õpetajakoolituse raamnõuete täitmise vajadust ning ei ole läbinud nõuetekohast eripedagoogikaalast koolitust;
- erivajadustega õpilaste tulemuslikku õpet takistavad kutseõpetajate suur töökoormus, vähesed eripedagoogika alased teadmised ja kogemused, samuti nõrk koostöövõrgustik koolis;
- sageli puudub õpetajatel motivatsioon, kooli juhtkonna poolt ei leita väärilist tunnustust.

Õpingute katkestamine õppekavade lõikes 2003. a sügisel vastuvõetud õpilaste osas põhikoolijärgsetes õppegruppides

- suur väljalangevus (45%) on põhikooli baasil kutsekeskhariduse õppekaval õppijate hulgas;
- koolis rakendatavate tugiteenuste mõju hindamine on ebapiisav;
- vaatamata koolipoolsetele meetmetele õpilaste väljalangemise ennetamiseks ei ole rakendatud abinõud olulisi tulemusi andnud.

Ülevaade üksikküsimustes läbi viidud järelevalvest

Liia Vilu

Haridus- ja Teadusministeeriumi välisindamisosakonna ekspert

Riikliku järelevalve käigus kontrolliti erakutseõppeasutuste tegevust üksikküsimustes. Järelevalve eesmärkidest lähtuvalt kontrolliti järgmisi valdkondi:

- õppetöö ja dokumentatsioon, sh õppekava täitmine, õppekorralduseeskiri, kooli asjaajamise korraldus;
- pedagoogide kvalifikatsiooni vastavus kehtestatud nõuetele ja andmete võrdlus Eesti Hariduse Infosüsteemi (edaspidi *EHIS*) andmetega;
- õpilaste arvestus, andmete võrdlus *EHIS*e andmetega;
- õpilaste ja erakooli pidaja vaheline leping;
- praktikadokumentatsioon;
- audiitori aruanne.

Õppetöö ja dokumentatsioon

Järelevalve käigus kontrolliti erakutseõppeasutustes peetava kohustusliku dokumentatsiooni olemasolu ja selle nõuetekohast täitmist.

Järelevalve tulemusena selgus, et koolide dokumentatsiooni ei täideta korrektselt:

- kahes erakutsekoolis ei lähtuta õppeasutuse tegevuse korraldamisel asjaajamise korrast ega funktsioonide liigitusel põhineva õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu registrist, mida kohustab pidama haridus- ja teadusministri 18.05.2005 määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord”. Mõnes koolis on dokumentide loetelu registris määratlemata andmestiku säilitamise tähtajad, mis on sama määruse § 1 lõike 1 täitmata jätmise;
- õppetöö päeviku kirjete ja tunniplaani koostamise aluseks ei ole mitte õppekavas fikseeritud moodulid, vaid nende teemad;
- õppetöö päeviku täitmise juhendit ei järgitud enamuses kontrollitud koolides (ligikaudu 80%), näiteks sissekantud õppetundide maht erines õppekavas esitatud õppetundide mahust, osa õppekavas määratud õppeaineid oli õpetatud kas oluliselt väiksemas või suuremas mahus, I kursusele määratud õppeaineid õpetati II kursusel ja vastupidi. Samas olid ka iseseisva töö teemad kajastatud liiga üldsõnaliselt, õppetöö

päevikusse oli kantud vaid tundide maht või kokkuvõttev teema. Eelõeldu põhjal võib järeldada, et õpetajatel puudub ühtne arusaam õppetöö päevikute täitmise nõuetest (73% kutseõpetajaid töötab koolis tööettevõtu- või käsunduslepinguga), ebapiisav on ka kooli juhtkonna roll õpetajate juhendamisel;

- kahes erakoolis ei olnud õppeained liigitatud õppeaastate kaupa, vaid kogu õppeperiood oli mahutatud ühte õppetöö päevikusse, mis on vastuolus haridus- ja teadusministri 18.05.2005 määruse nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 11 lg 1 kehtestatudga;
- direktori käskkirjadel puudusid viited õigusaktidele, mille alusel olid käskkirjad välja antud. Seega ei lähtunud käskkirjade vormistamisel haldusmenetluse seaduse § 55 lg 4 ja § 56 p 2;
- pooltel kontrollitud koolidest olid direktori käskkirjad ühes kaustas õppeprotsessikorralduslike käskkirjadena, sh õpilaste liikumine. Vajalikuks ei peeta personalialaste käskkirjade (õpetajate täienduskoolitused, lähetused jms) eraldamist;
- õppe- ning kooli nõukogu töökoosolekute protokollide otsustes olid määratlemata täitmise tähtajad ning vastutajad. Üldjuhul ei kontrollitud ka eelnevalt vastuvõetud otsuste täitmist, mistõttu kool ei omanud ülevaadet otsuste täitmisest, eirates sellega erakooliseaduse § 20;
- sageli ei kajastu kooli juhtkonna aruannetes kooli nõukogule õppekavade täitmise ning õppemetoodilise töö analüüs, mistõttu jääb tagaplaanile adekvaatsete otsuste vastuvõtmine ning meetmete kavandamine õppetöö parendamiseks.

Kuigi erakutsekoolide juhtkonnad on õppetöö päevikute jm kooli dokumentatsiooni nõuetekohase täitmise kindlustamiseks rakendanud mitmeid meetmeid, ei ole need endiselt andnud soovitud tulemusi: kahes vene õppekeelega erakutsekoolis on takistavaks teguriks seadusandluse tundmisel ning tõlgendamisel saanud riigikeele mittevaldamine.

Koolis peetavate kohustuslike dokumentide täitmise korra eiramise kohta on nii kooli pidajatele kui kooli direktoritele tehtud vastavad ettekirjutused.

Õppekorralduseeskiri

Kõikide kontrollitud koolide õppekorralduseeskirjad, mis on kooli õppetegevust ja õppetegevuse alaseid suhteid reguleerivaks põhidokumendiks, ei ole kooskõlas kehtestatud seadusandlusega. Määratlemata on:

- õpilaspiletite ja õpinguraamatute väljaandmine;
- individuaalse õppekava koostamise alused ja sellega seotud õppetöö korraldus;
- praktikakorralduse alused ja dokumentatsioon;
- õppetööst osavõtu arvestamise alused, õpetaja staatus, tema õigused ja kohustused;
- õppekorraldusega seotud otsuste vaidlustamise kord;
- viited õppekorralduseeskirja lisades olevatele vajalikele kordadele, juhenditele ning õppekava(de)le.

Õppekava täitmine

Võrreldes valikuliselt õppekavade täitmist õppetöö päeviku sissekannetega, võib väita, et kõik koolid ei ole täiel määral arvestanud õppekavades fikseeritud:

- õppetöö päevikusse kantud moodulite nimetused lahknevad õppekavas esitatud nimetustest;
- õppesisu lühikirjeldused erinevad õppekavade moodulite kirjeldustes esitatud õppesisust;
- õppekeskkonnas toimuva praktilise töö ja praktika hindamise kohta puuduvad kanded.

Ühes erakutsekoolis oli seisuga 18.12.2006 õppekava alusel andmata õppeaineid „kosmeetiku” eriala II kursuse õppegrupile kokku 322 tunni ehk 8 õppenädala ulatuses, kusjuures õppegrupp pidi lõpetama kooli 01.03.2007. Võib järeldada, et kooli juhtkond ei olnud taganud õppekava täitmise jälgimist.

Õpilaste vastuvõtt ja arvestus

Haridusministri 11.04.2002 määrusega nr 33 „Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord” on sätestatud vastuvõtukomisjoni moodustamine ja selle ülesanded.

Kooli dokumentatsiooni kontrollimise põhjal tuvastas järelevalve, et:

- kontrollitud koolide juhtidest 50% ei olnud 1. oktoobriks 2006 moodustanud uute õppurite vastuvõtukomisjoni ega kinnitanud vastavat töökorda, millega on jäetud täitmata haridus- ja teadusministri 11.04.2002 määruse nr 33 „Õpilaste kutseõppeasutuse vastuvõtu kord” § 2 lg 1;
- pooltel kontrollitud koolidest puudusid rakendustrükises „õpilaste register” õpilaste lahkumise põhjused ning viited direktori käskkirjadele;
- vastuolud ilmsid õpilaspiletite registri numeratsioonis, mistõttu õppijate järjekorranumbrid ei ühtinud õppijate registreerimise raamatus, millega on jäetud täitmata haridus- ja teadusministri 18.05.2005 määruse nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 19 lg 3 p 2;
- ühes vene õppekeelega erakutsekoolis oli ekslikult õpilaspiletite saajate hulka arvatud ka täiskasvanute tööalast koolitust saavad kursuselased, mis on haridus- ja teadusministri 18.05.2005 määruse nr 16

„Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 19 eiramine. Õpilaspileteid väljastatakse vaid tasemeõppe õpilastele.

Rakendustrükiste ebakorrektna täitmine ei võimalda saada adekvaatset ülevaadet õppijate liikumisest.

Pedagoogide kvalifikatsiooni vastavusest kehtestatud nõuetele ning andmete võrdlus EHISe andmetega

Järelevalve käigus kontrolliti, kuidas on rakendunud haridusministri 26.08.2002 määruse nr 65 „Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded”, haridusministri 02.10.2002 määruse nr 69 „Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord” ning Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 määruse nr 265 „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus” täitmine erakutseõppeasutustes.

Tabelis 6 on koostatud ülevaade 2006/2007. õppeaastal 6 erakutseõppeasutuses läbi viidud järelevalve alusel. Täiendavalt on lisatud andmed kutseõpetajate kohta, kes on erakutsekoolis tööle vormistatud põhikohaga või tööttevõtu- või käsunduslepinguga. Kutseõpetajate hulka on arvestatud ka kooli juhtkond, kes kutseõpetaja kvalifikatsiooninõuetele vastates omasid õigust anda koolis ainetunde.

Tabel 6

Pedagoogide kvalifikatsiooni vastavus kehtestatud nõuetele ning kooskõla pedagoogide registri andmetega EHISes 2006/2007. õppeaastal

	Arv	Töösuhete vormid				Kvalifikatsiooninõuetele vastavad pedagoogid		Kvalifikatsiooni nõuetele mittevastavad pedagoogid		Pedagoogide registri andmetel EHISes			
		Tööleping (põhikoht)		Tööttevõtte/ või käsundusleping		Arv	%	Arv	%	Vastab		Ei vasta	
		Arv	%	arv	%					Arv	%	Arv	%
Juhtkond	6	6	100	-	-	6	100	-	-	5	83	1	17
Kutseõpetaja	110	30	27	80	69	93	85	17	15	93	85	17	15
Kokku	116	36	31	80	69	99	85	17	15	98	84	18	16

Allikas: Järelevalve õiendid 2006/2007

Järelevalve käigus võrreldi dokumentatsiooni vastavust nii koolis kontrollitud kui EHISesse kantud andmetega.

Tabelist nähtub, et 2006/2007. õppeaastal kontrollitud kuues erakutsekoolis töötavatest kutseõpetajatest 84% kvalifikatsioon vastas nõuetele. Nende hulka on arvestatud kutseõpetajad, kelle kvalifikatsiooninõuete täitmise tähtaega oli pikendatud 320-tunnise kutsepedagoogilise kursuse osas kuni 01.09.2007. Selliseid kutseõpetajaid oli 9% kontrollitud erakutsekoolide pedagoogide üldarvust. Kõigi kutseõpetajate kvalifikatsioon vastab nõuetele vaid ühes erakutseõppeasutuses - Pärnu Saksa Tehnoloogiakoolis. Kõigi kuue erakutsekooli direktori kvalifikatsioon vastas nõuetele.

15 protsendist kutseõpetajatest, kelle kvalifikatsioon ei vasta nõuetele, 10 protsendil puudub nõutav kõrg- või keskharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas ning 5 protsendil õpetajatest kutsepedagoogiline või muu pedagoogiline kõrgharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas, mis on haridusministri 26.08.2002 määruse nr 65 „Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded” § 26 lg 1 p 1 ja 2 täitmata jätmise. Kutseõpetaja erialal omandab 2006/2007. õppeaastal kõrgharidust viis pedagoogi.

Põhikohaga töötas kontrollitud koolides vaid 36 kutseõpetajat ehk 31%. Pedagoogilise personali põhilise osa (69% kontrollitud koolide õpetajate üldarvust) moodustavad tööttevõtu- või käsunduslepinguga tööle võetud kutseõpetajad.

Järelevalve käigus kontrolliti pedagoogide kvalifikatsiooni vastavust ametijärgule esitatavatele nõuetele. Ühe õppeasutuse juht ning atesteerimiskomisjon ei olnud kutseõpetajate ametijärgude omistamisel lähtunud haridusministri 02.10.2002 määruse nr 69 „Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord” § 4 p 1 toodud nõudest, mille kohaselt saab noorempedagoogiks atesteerida vaid kvalifikatsiooninõuetele vastavaid pedagooge.

Järelevalve eesmärkidest tulenevalt võrreldi koolis esitatud ning EHISesse kantud andmeid pedagoogide kohta. Ilmnes, et kahes koolis ei olnud pedagoogide andmed korrektselt EHISe õpetajate alamregistrisse kantud, mis on Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 määruse nr 265 „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus” § 17 täitmata jätmise. Samas selgus, et osa kutseõpetajaid oli kantud küll EHISe alamregistrisse, kuid nende isikukaartides puudusid vastavad märged õpetamise kohta antud erakutsekoolis. Koolid põhjendasid andmete ebakorrektselt sissekandmist sisestajate ebakompetentsuse ning sellealase koolituse vähesusega.

Koolijuhtide selgituste kohaselt on kutseõpetajate leidmine tihti osutunud keerukaks üldõpingute väikesemahuliste moodulite korral, mistõttu üldõpingute mooduleid õpetavad pedagoogid, kelle kvalifikatsioon ei vasta sageli kehtestatud nõuetele.

Õpilaste arvestus, andmete võrdlus EHISe andmetega

Õpilaste liikumine oli kontrollitud koolides käskkirjadega vormistatud. Järelevalve tuvastas, et üldjuhul olid õppurite nimekirjad kooskõlas nii koolides kontrollitud kui EHISesse kantud andmetega, v.a kahes koolis, kus mitme õpilase liikumine ei kajastunud EHISes nii õppeasutusse sisseastumisel kui õppeasutusest väljaarvamisel või ei olnud kool EHISes õigeaegselt annuleerinud mitme õpilase andmeid. Nende õpilaste puhul olid koolid rikkunud Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 määruse nr 265 „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus” § 6 lg 2 sätetatut.

Direktori käskkirjaga oli määramata andmete edastaja EHISe registrisse tulenevalt Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 määruse nr 265 „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ja põhimäärus” § 6 sätetatust. Nimetatud koolidele tehti sellekohased ettekirjutused.

Õpilaste ja erakooli pidaja vaheline leping

Üheski kontrollitud erakutsekoolis ei olnud sõlmitud nõuetekohaseid lepinguid õpilaste ja erakooli pidaja vahel. Järelevalve selgitas välja, et valdavalt oli määratlemata:

- õppemaksu arvestamise meetod;
- õppemaksu tagastamise alused ja kord;
- erakutseõppeasutuse kohustused õpilase õpingute jätkamise tagamise kohta, kui kooli tegevus lõpetatakse;
- auditoorse õppetöö läbiviimise aeg.

Õppeasutused ei olnud õpilase ja erakooli pidaja vahelise lepingu sõlmimisel lähtunud erakooliseaduse § 17 lg 4 sätetatust, v.a. ühes erakutsekoolis.

Praktikadokumentatsioon

Õppepraktika korraldamine on reguleeritud kutseõppeasutuse seaduse paragrahvi 17. Kontrollitud kutseõppeasutustes 50% ehk kolmes iluteeninduse valdkonnaga tegutsevas koolis ei olnud õpilastele tagatud töökeskkonnas toimuva praktika sooritamine ettevõttes, mis on Vabariigi Valitsuse 06.04.2006 määruse nr 90 „Kutseharidusstandard” § 19 lõike 2 täitmata jätmise. Nimetatud koolides puudusid nõutavad praktikadokumendid: kolmepoolsed praktikalepingud ning õppija praktikaaruanded, mis on haridus- ja teadusministri 18.05.2005 määruse nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 14 täitmata jätmise. Praktikad teostatakse, kuid kooli õppesalongis.

Järelevalve korraldas ühes iluteeninduse valdkonnaga tegelevas koolis õpilaste ankeetküsitluse. Läbiviidud küsitluse tulemusena ning vestluses õpilastega selgus, et õppureid ei rahulda olemasolev ettevõttepraktika korraldus, seda järgmistel põhjustel:

- praktikajuhendajatel napib pedagoogikaalaseid teadmisi;
- koolipoolne praktikajuhendajate juhendamine ning nõustamine on ebapiisav, mistõttu esineb õpilaste ebaobjektiivset hindamist;
- ettevõtted ei tunne huvi õpilaste ettevõttepraktika läbiviimise vastu;
- kooli õppesalongis läbiviidav praktika ei paku erinevaid praktiseerimise võimalusi;
- suhtlemisraskused klientidega (ametialasel tasemel võõrkeelte mittevõrdamine, mis tuleneb ainetundide vähesusest koolis).

Oluliseks põhjuseks ettevõttepraktika mittetoimimisel oli kooli juhtkondade suutmatuse praktikat organiseerida. Väheseks on jäänud koolide koostöö tööandjatega, praktikabaasidega, seda eriti iluteenindusega tegelevates erakutsekoolides.

Audiitori aruanne

Vastavalt erakooliseaduse § 2¹ võis alates 01.01.2007 kutseõppeasutuse pidajaks olla osaühing, mille osakapital on vähemalt 1 miljon krooni.

Järelevalve tulemusena selgus, et

- audiitori poolt koostatav järeldusotsus majandusaasta hindamiseks puudus 50 protsendil kontrollitud erakutsekoolidest. Järeldusotsuste puudumiste tõttu ei olnud võimalik hinnata, kas otsus on eitav või märkustega;
- kahe kooli audiitori aruandes oli ekslikult lähtutud raamatupidamise seaduse § 14 lg 3, täitmata oli erakooliseaduse § 22¹.

Kokkuvõte

2006/2007. õppeaastal erakutseõppeasutustes läbi viidud järelevalve kohta võib teha järgmised järeldused:

- vastuvõtukomisjonid ei ole moodustatud õigeaegselt. Vastuvõtukomisjonid ei ole kinnitatud kooli direktori käskkirjaga;
- erakooli pidaja ja õpilase vahel sõlmitud lepingud ei vasta täiel määral kõikidele erakooliseaduse § 17 lõikes 4 kehtestatud nõuetele, kahjustades seeläbi õpilaste huvisid;
- koolidokumentatsioon ei ole täidetud nõuetekohaselt (õppetöö päevikud, õppekorralduseeskiri, käskkirjad);

- riigikeele mittevõrdamine on takistavaks teguriks haridusala seadusandluse tundmisel ning täitmisel vene õppekeele koolides;
- õppekavade täitmist ei jälgita. Oluliseks peetakse olemasolevate õpetajate kutsealast professionaalsust, vähem tähtsustatakse koolijuhtimisega seotud tegevust (kaadri värbamine, sisekontroll, analüüs);
- erakutsekoolid ei ole jätkuvalt taganud õpilastele võimalusi sooritada töökeskkonnas toimuvat praktikat ettevõttes, puudub nõutav praktikadokumentatsioon;
- rakendustrükiste nõuetele mittevastav täitmine ei võimalda saada selget ülevaadet õpilaste liikumisest koolis;
- paljude pedagoogide kvalifikatsioon ei vasta kehtestatud nõuetele, mistõttu on vaja erilist tähelepanu pöörata täienduskoolituse kavandamisele;
- kõikide õpilaste ning pedagoogide andmed ei ole korrektselt kantud EHISe süsteemi, mis näitab, et koolide juhtkonnad ei ole piisavalt teadvustanud riikliku andmebaasi (registri) eesmärke ja tähtsust;
- pooltel kontrollitud koolidest puuduvad audiitori järeldusotsused majandusaasta hindamiseks.

4. KÕRGHARIDUS

Ülevaade järelevalve läbiviimisest

Janne Parri

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna peaekspert

Tiina Laidvee

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna ekspert

Sissejuhatus

2006/2007. õppeaastal teostati riiklikku järelevalvet ühes erarakenduskõrgkoolis (Tallinna Kommertskolledž), kahes kutseõppeasutuses (Lääne-Virumaa Kutsekõrgkool, Võrumaa Kutsehariduskeskus), kahes eraülikoolis (Estonian Business School ja International University Audentes) ning ühes avalik-õiguslikus ülikoolis (Eesti Maaülikool).

Riikliku järelevalve läbiviimise peamiseks eesmärgiks oli järelevalve õppetegevuse vastavuse üle õigusaktides sätestatud korrale. Tähelepanu pöörati järgmistele küsimustele:

- Haridus- ja Teadusministeeriumi ning kõrgkooli vahel sõlmitud riikliku koolitustellimuse lepingute täitmine;
- õppetoetuste taotlemise, määramise ja maksmise vastavus õppetoetuste ja õppelaenu seaduses sätestatule;
- Estonian Business School'i üliõpilaste magistriõppesse immatrikuleerimise õiguspärasus ja nende kvalifikatsiooni vastavus ülikooliseaduse § 28 lõikes 3 kehtestatud nõuetele;
- erakoolide pidajatele kehtestatud kapitalinõude täitmine;
- õppeteenuslepingute vastavus erakooliseadusele;
- keeleseaduse täitmine.

Riikliku järelevalve käigus avastatud puudused

Riiklik koolitustellimus

Haridus- ja Teadusministeeriumi ning kõrgkooli vahel sõlmitud riikliku koolitustellimuse (*edaspidi* RKT) lepingute kohaselt tellib riik teatava arvu lõpetajaid ning katab kokkulepitud arvu üliõpilaste õpetamiseks tehtavad kulutused. Riiklikku järelevalvet antud teemal teostati Võrumaa Kutsehariduskeskuses, kus tuvastati, et rakenduskõrgharidusõppe õppekava „Infotehnoloogia süsteemid” õppetegevus vastab rakenduskõrgharidusõppe õppekavale esitatud nõuetele.

Riikliku järelevalve käigus Eesti Maaülikoolis (*edaspidi* EMÜ) kontrolliti Soome kodakondsusega EMÜ veterinaarmeditsiini üliõpilase poolt esitatud väidet, et vabanenud riikliku koolitustellimuse alusel moodustatud õppekohtade täitmisel eelistatakse kohalikke üliõpilasi. EMÜ õppekorralduse eeskirja kohaselt on vaba RKT õppekoha olemasolu määramise aluseks RKT alusel moodustatud ja ülikooli nõukogu kinnitatud õppekohtade arv, välja arvatud loomaarstiõppes. Riikliku järelevalve käigus tuvastati, et EMÜ ei ole riikliku koolitustellimuse alusel moodustatud õppekohtade täitmisel eelistanud kohalikke üliõpilasi, vaid tulenevalt õppekorralduse eeskirjast täidetakse kohad paremusjärjestuse alusel.

Üliõpilaste õiguste tagamine ja teavitamine

Ülikoolide õppekorralduslikud regulatsioonid, üliõpilaste teavitamine õppekorralduslikest küsimustest

Järelevalveosakonnale laekus 2006/2007. õppeaastal mitmeid kaebusi, mille põhjal on selgunud, et üliõpilaste õigusi õppekorralduslikes küsimustes on rikutud.

Korduvalt on kooli õppekorralduse kohta esitanud kaebusi Eraülikooli International University Audentes üliõpilased.

Lääne-Virumaa Kutsekõrgkoolis teostatud riikliku järelevalve käigus selgus, et õppeasutuses puudub toimiv õppeinfosüsteem, mis võimaldaks vajadusel saada hetkeseisu ülevaate üliõpilastest õppekavati, finantseerimise allika ja kursuse järgi. Direktori käskkirjaga kinnitatud uute õppurite nimekirjad ning üleviimise andmed, kooli poolt täiendavalt koostatud õppurite nimekirjad õppekavade ja finantseerimise allikate lõikes ei olnud vastavuses EHISe andmetega. Õppeasutus edastas alates 2004/2005. õppeaastast EHISesse ebaõigeid andmeid selle kohta, millisel õppekaval üliõpilased õpivad, haridustaseme ning finantseerimise allika kohta. Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 määruse nr 265 „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ja põhimäärus” § 6 lõike 2 järgi on registrisse puudulike või ebaõigete andmete tahtmatul või tahtlikul esitamisel ja nende avastamisel andmete esitaja kohustatud esitama parandused viie tööpäeva jooksul vea avastamisest või sellest teatamisest. Üliõpilastega sõlmitud lepingud ning EHISesse edastatud informatsioon ei olnud kooskõlas. Kuna Lääne-Virumaa Kutsekõrgkoolil puudus toimiv õppeinfosüsteem, ei olnud võimalik riikliku järelevalve käigus kontrollida kõikide õppekavade järgi õppivate üliõpilaste sisseastumise ja üliõpilaste liikumisega seonduvat dokumentatsiooni. Ühele õppekavale keskendudes selgus puudulik õppurite arvestamise kord ning ebatäpsused andmete edastamisel EHISesse.

Estonian Business School'is 2005. a läbi viidud riikliku järelevalve käigus selgus, et kõrgkool on rahvusvahelise ärijuhtimise MBA magistriõppe õppekavale vastu võtnud üliõpilased, kelle kvalifikatsioon ei vasta bakalaureusekraadile, rakenduskõrgharidusõppe õppekava alusel omandatud kõrgharidusele ega

nendele vastavatele kvalifikatsioonidele. Vastavalt ülikooliseaduse § 28 lõikele 3 on magistriõppe alustamise tingimus bakalaureusekraad, rakenduskõrghariduse õppekava alusel omandatud kõrgharidus või nendele vastav kvalifikatsioon.

2006. a läbi viidud riikliku järelevalve käigus kontrolliti Haridus- ja Teadusministeeriumi ja AS Estonian Business School Group vahel sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumit järgimist. Riikliku järelevalve käigus selgus, et Estonian Business School on Hiina Rahvavabariigi tudengite liikumisel järginud vastastikuse mõistmise memorandumit, viies õppurid magistriõppest bakalaureuseõppesse. 2006/2007. õppeaastal ei võetud vastu ühtegi Hiina Rahvavabariigi tudengit.

Estonian Business School'i juhtimiskoolituse keskuse poolt viiakse läbi täienduskoolitusprogrammi Executive MBA (EMBA). 2007. aasta kevadel kogutud informatsioonile tuginedes leidis Haridus- ja Teadusministeerium, et Estonian Business School'i tegevus programmi läbinuile diplomi väljastamisel on vastusolus täiskasvanute koolituse seaduse § 3 lõikega 3, mille alusel tööalase koolituse läbimist tõendab tunnistus või tõend. Samuti ei tohi Estonian Business School programmi tutvustavates trükistes kasutada termineid, mis tähistavad kõrghariduse teise astme õpet, nt magistriprogramm, magistritöö, magistrandid, üliõpilased jne.

Riikliku järelevalve käigus selgus, et EMBA koolituse kirjelduses on valdavalt kõrvaldatud trükistes ja infomaterjalis kõrghariduse teise astme õpet tähistavad terminid. Programmi lõpetajatele väljastatakse lõpudokumendina tunnistus, mitte diplom.

Õppetoetuse määramine

Haridus- ja Teadusministeeriumi poole pöördusid avaldusega EMÜ Veterinaarmeditsiini ja Loomakasvatuse Instituudi veterinaarmeditsiini II kursuse üliõpilased seoses arusaamatusega õppetoetuste maksmisel. Üliõpilased palusid ministeeriumi selgitust, miks üliõpilastele jagatakse õppetoetusi vähem ning kas õppetoetustest jäänud vabad vahendid eraldatakse õppejõudude palgatõusuks.

Riikliku järelevalve käigus selgus, et õppetoetuste määramine oli kooskõlas õppetoetuste ja õppelaenu seaduses sätestatuga ning õppetoetuse arvestamise põhimõtetega. Kuna õppetoetuse saajate pingerida koostatakse õppekavati üliõpilaste paremusjärjestuse alusel, mitte iga kursuse kohta eraldi, võib erinevatel semestritel määratud õppetoetuse saajate arv olla erinev.

Õppeteenuse lepingud

Eesti Maaülikoolis läbi viidud riikliku järelevalve käigus tutvuti ülikooli ja tasulistel õppekohtadel õppivate üliõpilaste vahel sõlmitud õppelepingutega. Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna poole

pöördusid üliõpilased seoses arusaamatusega õppekava nominaal- ja tegeliku õppeaja osas. Sõlmitud lepingute kohaselt oli õpiajaks märgitud õppekava tegelikust nominaalpikkusest üks aasta pikem aeg.

Riikliku järelevalve käigus tutvuti õppeteenuse osutamise lepingutega, mis on sõlmitud aastatel 2003–2006. Nimetatud lepingutes ei ole fikseeritud õppekava nominaal- ega tegelikku kestvust. Nimetatud andmete puudumine õppeteenuse lepingus tekitas üliõpilaste seas segadust seoses õppelaenuga. Tuginedes üliõpilaste kaebustele puudus selge teave, millisel ajavahemikul on neil õigus õppelaenule. Samas väljastas EMÜ õppekorraldusosakond riikliku koolitustellimuse välistele õppekohtadele sisseastujatele meespea, kus oli öeldud, et õppelaenu on õigus saada õppekava nominaalkestuse, mitte õppe tegeliku kestvuse järgi.

Käesolevast õppeaastast alates on vastavalt ülikooli rektori 01.02.2007 korralduse nr 25-RR lisades määratud õppeteenuse osutamise lepingu uutes vormides selgelt välja toodud õppekava nominaalkestvus ja õppeaja tegelik pikkus.

International University Audentes teostatud riikliku järelevalve käigus tutvuti 2003., 2004., 2005. ning 2007. aastal üliõpilaste ja kõrgkooli vahel sõlmitud lepingutega. Kõrgkooli ja üliõpilaste vahel sõlmitud lepingutes oli täitmata jäetud erakooliseaduse § 17 lõike 4 punktid 9 ja 10. Lepingutes oli määramata:

- erakooli kohustused üliõpilaste õpingute jätkamise tagamise kohta, kui koolitusluba vastava õppekava järgi õppe läbiviimiseks tunnistatakse kehtetuks, koolitusloa kehtivusaeg lõpeb, erakooli või õppekava kohta tehakse negatiivne akrediteerimisotsus või erakooli tegevus lõpetatakse;
- auditoorse õppetöö läbiviimise aeg.

Juhuvaliku alusel väljavalitud õppelepingutes ilmnisid vastuolud õppeaja nominaalpikkuse ja ainepunktide vahel. Vastavalt ülikooliseaduse § 2 punktile 1 vastab üks ainepunkt 40 tunnile ehk ühele õppenädalale üliõpilaste poolt õpeks kulutatud tööle. Ühe õppeaasta maht on 40 ainepunkti.

Diplomid ja akadeemilised õiendid

Riikliku järelevalve kohaselt vastas diplomite ja akadeemiliste õiendite vormistamine kontrollitud õppeasutustes Vabariigi Valitsuse 12.03.2003 määruses nr 76 „Diplomite ja akadeemilise õiendi statuut ja vormid” kehtestatudle.

Keeleseaduse täitmine

Riikliku järelevalve käigus selgus, et eraülikoolis International University Audentes oli rektoriks nimetatud eesti keelt mittevaldav inimene. Kõrgkooli rektori eesti keele mittevaldamine on vastuolus Vabariigi Valitsuse 16.05.2001 määruse nr 64 „Kohustusliku eesti keele oskuse tasemed äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjatele” § 3 punktiga 3, mille kohaselt nõutakse kesktasemel

keeleoskust alus-, põhi-, kesk- või kõrghariduse omandamist võimaldavate erakoolide juhtidelt, kelle tööülesannete hulka kuulub õpilaste ja üliõpilaste turvalisuse tagamine erakoolis.

Erakooli pidajale kehtestatud kapitalinõude täitmine

Tulenevalt erakooliseaduse § 21 lõigetest 1 ja 2 peab alates 01.01.2007 ülikooli pidaja kapital olema vähemalt 10 miljonit Eesti krooni ning kõrgkooli või rakenduskõrgharidust läbiviiva kutseõppeasutuse pidaja kapital 6 miljonit krooni. 2006/2007. õppeaasta riikliku järelevalve üheks prioriteediks oli nimetatud nõude täitmise kontrollimine. Kapitalinõude täitmise raames kontrolliti kõiki koole, kuid riiklik järelevalve selles küsimuses viidi läbi Tallinna Kommertskolledžis, kus järelevalve tulemusena selgus, et nimetatud koolis kapitalinõuet täideti.

Kokkuvõte

2006/2007. õppeaastal kõrgkoolides läbiviidud järelevalve põhjal võib järeldada järgmist:

- erakooli pidaja ja üliõpilaste vahel sõlmitud lepingud ei vasta jätkuvalt kõikidele erakooliseaduse § 17 lõikes 4 kehtestatud nõuetele, kahjustades seeläbi eelkõige üliõpilaste huvisid;
- üliõpilaste õigused ei ole tagatud ebapiisava info tõttu; koolidele on tehtud ettepanekuid korraldada regulaarseid infotunde ja teabepäevi, kus tuleks soovituslikult käsitleda olulisi õppekorraldusega seotud teemasid nagu õppekava muudatustest teavitamise kord ja tingimused, nominaal- ja täiskoormusega õppimise tingimused, üliõpilaste õigused õpingute jätkamiseks juhul, kui õppekaval õppetöö lõpetatakse.